

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Vztah pěstounů mužského pohlaví s přijatými dětmi
v pěstounské péči**

Bc. Zuzana Přímanová

Diplomová práce

Vedoucí magisterské práce:

Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Praha 2020

Prague College of Psychosocial Studies

Relationship of foster fathers with children in foster care

Bc. Zuzana Přímanová

Diploma Thesis

The Master Thesis Supervisor:

Ing. Mgr. Ivana Dvořáková

Prague 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně za pomoci uvedených zdrojů. Veškeré etické normy jsou dodrženy.

Datum:

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji Ing. Mgr. Ivaně Dvořákové za odborné vedení diplomové práce, podporu, cenné připomínky, poskytování rad.

S velkou pokorou děkuji respondentům za čas, který jsem s nimi mohla strávit a za obohacení mého života.

Velké poděkování patří také mé rodině za pomoc a podporu.

Anotace

Předmětem práce je vztah pěstounů mužů se svými přijatými dětmi v nepříbuzenské pěstounské péči. Výzkum je zaměřen na pěstouny mužského pohlaví, kteří mají v pěstounské péči alespoň jedno přijaté dítě. Teoretická část práce obsahuje ukotvení v popisu rodiny a náhradní péče obecně. Mapuje otcovství a jeho proměny napříč historií. Do teoretické části je zahrnutý popis teorií souvisejících s tématem práce – teorie attachmentu a vývojová stadia dle Eriksona. Poslední kapitola je věnována teoretickému ukotvení role pěstouna, otce přijatých dětí. Výzkumná část je složena z tematické analýzy rozhovorů s pěti pěstouny, kteří mají děti v nepříbuzenské pěstounské péči. Výsledky práce potvrzují to, jak pěstouni muži vnímají svůj vztah s přijatými dětmi a jak se podobá či liší vztahu s biologickými dětmi otců. Výsledky výzkumu také odkrývají, jak pěstouni vnímají pohled společnosti na pěstounskou péči. Výsledkům se autorka podrobněji věnuje v souhrnu výzkumného šetření, diskuzi a závěru.

Klíčová slova:

Pěstounství, pěstoun, otec, vztah otec-dítě, vztah pěstoun-dítě

Abstrakt

The subject of the work is the relationship of male foster parents with their adopted children in unrelated foster care. The research is focused on male foster parents who have at least one adopted child in foster care. The theoretical part of the work contains anchoring in the description of the family and foster care in general. It maps fatherhood and its changes throughout history. The theoretical part includes a description of theories related to the topic of the work - the theory of attachment and developmental stages according to Erikson. The last chapter is devoted to the theoretical anchoring of the role of the foster parent, the father of adopted children. The research part consists of a thematic analysis of interviews with five foster parents who have children in unrelated foster care. The results of the work show how foster men perceive their relationship with adopted children and how it resembles or differs from the relationship with fathers' biological children. The results of the research also reveal to us how foster parents perceive society's view of foster care. The author deals with the results in more detail in the summary of the research survey, discussion and conclusion.

Key words:

Foster care, foster father, father, relationship father-child, relationship foster father-child

Obsah

1.	ÚVOD.....	10
2.	TEORETICKÁ ČÁST	12
2.1	RODINA.....	12
2.1.1	Rodina	12
2.1.2	Význam rodiny pro dítě	13
2.1.3	Typy rodin.....	13
2.2	Náhradní rodinná péče	15
2.2.1	Náhradní ústavní péče.....	15
2.2.2	Náhradní rodinná péče	18
2.2.3	Specifika nepříbuzenské pěstounské péče	21
2.3	OTCOVSTVÍ.....	22
2.3.1	Otec	22
2.3.2	Otcovství napříč historií.....	23
2.3.3	Vývoj otcovské role	26
2.3.4	“Nový otec”.....	27
2.3.5	Biologický a sociální otec	28
2.4	VZTAH OTEC A DÍTĚ	30
2.4.1	Vztah otec a kojeneček	30
2.5	TEORIE K TÉMATU.....	31
2.5.1	Teorie attachmentu.....	31
2.5.2	Ericksonova vývojová stádia	33
2.6	OTEC/PĚSTOUN.....	35
2.6.1	Pěstouni mužského pohlaví.....	35
3.	VÝZKUMNÁ ČÁST.....	37
3.1	Vlastní reflexe a cíl výzkumu	37

3.1.1	Reflexe vlastní zkušenosti se zkoumanou tématikou.....	37
3.1.2	Cíl výzkumu	38
4.	KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	39
4.1	Výzkumná otázka	39
4.2	Etika výzkumu	39
4.3	Sběr dat	40
4.4	Analýza dat	42
4.5	Výběr respondentů	43
4.6	Limity práce	45
5.	VÝSLEDKYVÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	46
5.1	První kontakty.....	48
5.2	Navazování vztahu.....	50
5.2.1	Napojení se na dítě	50
5.2.2	Navazování hlubokého vztahu	51
5.3	Emoce	55
5.3.1	Pocity na začátku	55
5.3.2	Pocity v průběhu	57
5.4	Důležité momenty.....	60
5.5	Vztah teď	63
5.6	Okolí, společnost	66
5.7	Stejný x jiný	68
5.7.1	Otec x pěstoun.....	68
5.7.2	Vztah s vlastním x přijatým dítětem	69
5.8	Další témata	72
5.8.1	Důvěra ve svět.....	72
5.8.2	Důležitost rodiny.....	73
5.8.3	Praktické zázemí	74

6.	SHRnutí VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	75
7.	DISKUZE.....	78
8.	ZÁVĚR.....	81
9.	SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH CITOVANÝCH ZDROJŮ.....	82
10.	Přílohy	1
10.1	Informovaný souhlas	1
10.2	Rozhovor 1, Jiří.....	2
10.3	Rozhovor 2, Jakub.....	3
10.4	Rozhovor 3, Petr.....	4
10.5	Rozhovor 4, Michal.....	5
10.6	Rozhovor 5, Lukáš	6

1. ÚVOD

Diplomová práce navazuje na bakalářskou práci Motivace pěstounů mužského pohlaví pro vstup do pěstounské péče. Výzkumná část bakalářské práce obsahovala tematickou analýzu rozhovorů s muži pěstouny, kteří mají v péči přijaté dítě, které k nim není v příbuzenském vztahu. Obecné výsledky analýzy dat nebyly hlavním motivem pro další výzkum a tuto diplomovou práci. Hlavním motivem byl přístup pěstounů k otázkám a rozhovoru obecně. Čtyři z pěti respondentů hovořili o silném vztahu s dětmi, který neodlišují od vztahu s vlastními dětmi.

Motivací pro tuto diplomovou práci je zejména autorčin zájem proniknout do pěstounství a přiblížit se mužům pěstounům a jejich prožitkům z poskytování této formy péče o dítě. Při výzkumu v bakalářské práci se setkávala s velkou otevřeností a upřímností pěstounů u některých témat. Již několik let se autorka věnuje práci s pěstounskými dětmi a rodinami. Je důležité dávat prostor pěstounům a zjišťovat jaké jsou jejich prožitky spojené s péčí o pěstounské dítě. Pěstounská a náhradní rodinná péče obecně, se i v široké veřejnosti dostává do většího povědomí a proto je klíčové přiblížit jim tyto druhy péče tak, jak je vnímají hlavní účastníci provozující tuto péči. Hlavním cílem výzkumu je oslovit pěstouny muže. Zmapovat vztah otec pěstoun-přijaté dítě a zjistit podobnosti či odlišnosti oproti vztahům otec-dítě. Zjistit jak na problematiku pěstounství a vztahů nahlíží pěstouni otcové.

Teoretická část práce obsahuje některé kapitoly bakalářské práce a rozšiřuje je o několik dalších kapitol a podkapitol, které byly doplněny pro teoretické ukotvení výsledků výzkumné části. Teoretická část obsahuje tyto kapitoly bakalářské práce: Rodina, Náhradní rodinná péče. Tyto převzaté kapitoly jsou dále rozšířeny o podkapitoly Typy rodin a Specifika nepříbuzenské pěstounské péče. Teoretická část práce je obohacena o tyto nové kapitoly: Otcovství, Vztah Otec-Dítě, Teorie k tématu, Otec pěstoun. Tato část práce tedy dohromady tvoří teoretický přehled o rodině, náhradní ústavní i rodinné péči, otcovství, historii otcovství a jeho proměny ve společnosti, o vztahu otců ke kojencům. Dále zahrnuje vývojová stádia zaměřující se na věk přijímaných dětí pěstounů a přehled role pěstouna.

Výzkumná část obsahuje tematickou analýzu rozhovorů s pěti pěstouny, kteří mají minimálně jedno dítě v nepříbuzenské pěstounské péči. Jejich následná analýza

uvádí hlavní společná témata rozhovorů, která se týkají vztahu otec pěstoun-dítě. Další témata, která jsou v práci popsána, jsou společná, ale netýkají se konkrétně vztahu otec-dítě. Témata poskytují odpověď na výzkumnou otázku, jak pěstouni vnímají svůj vztah s přijatými dětmi. Společných témat, která odpovídají na výzkumné otázky, je sedm a tři z nich se dále větví na dvě podtémata. Spolu dohromady nabízí tato témata širší pohled na otázku této diplomové práce, jak vnímají muži pěstouni svůj vztah s přijatými dětmi.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 RODINA

2.1.1 Rodina

Rodina, je považována za vůbec nejstarší společenský subjekt, který na podkladě realizování a naplňování rodinných funkcí, umožňuje vytvářet podnětné a kvalitní klima pro růst, formování a vývoj osobnosti dítěte. Právě v důsledku tohoto mechanismu rodina umožňuje, aby v ní docházelo k vytváření kvalitních a efektivních hodnot, vztahů a také postojů dítěte. Ukazuje se, že situace, v jejímž rámci se dítě (jedinec) vyvíjí je zcela zásadní pro jeho další vývoj a život (Matějček, 1994).

Základní definice rodiny zní, že rodina je popisována jako malá společenská skupina, která vzniká založením manželství, pokrevní příbuzností členů rodinného společenství nebo na podobných vztazích, které jednotlivé členy rodiny propojují, jako je např. vzájemná komunikace, intimita, vzájemná podpora a pomoc, a poté především také morální zodpovědnost (Dunovský a kolektiv, 1999).

V rovině socializace je rodina pojímána jako vůbec první, a tedy i nejdůležitější socializační prvek a prostředí, ve kterém se dítě nachází a vyrůstá. V rodině si dítě osvojuje elementární zkušenosti, poznatky, ale také normy, které bude potřebovat pro svůj budoucí život. Rodina je místem, které všem členům zajišťuje místo, kam se vrací, kde se cítí být bezpečni, tedy domov. V rodině je realizována nepřetržitá vzájemná komunikace, a to mezi jednotlivými členy, což jednoznačně přispívá k formování, a především k upevnování vztahů všech členů rodiny a k naplňování společných záměrů a cílů (Helus, 2009).

Kovařík definuje rodinu jako: „*pojítka mezi společností a jedincem*“ (Kovařík, 2004, s. 15). Rodina je tedy prostředím, v němž si dítě tvoří základy a elementární prožitky svého osobního a subjektivního pohledu na okolní svět (Kovařík, 2004).

Helus například popisuje rodinu jako nejdůležitější a nejzásadnější součást lidského života, neboť dětství, které v ní jedinec prožívá, následně formuje, výrazně ovlivňuje a determinuje jeho celý budoucí život (Helus, 2009).

2.1.2 Význam rodiny pro dítě

Dunovský uvádí, že rodina je snad jako nejstarší elementární společenská skupina vůbec, nejvíce spojená s rozmanitými vztahy, funkcemi a činnostmi, a to jak uvnitř, tak i navenek rodiny (Dunovský a kolektiv, 1999).

Dunovský a jeho spolupracovníci popisují a definují rodinu jako: „*malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím (osvojení)*...“ (Dunovský a kolektiv, 1999, s. 91-92). Rodina je také vymezována společnou domácností, jejíž členové naplňují společensky prezentované a uznané role, které vyplývají ze společného soužití, a také ze souhrnu funkcí, které iniciují a podmiňují existenci rodinného společenství a dávají mu vlastní, tj. ojedinělý a individuální význam, a to jak ve vztahu k jedincům, tak i k celé společnosti (Matějček, 1994).

Rodina představuje ničím nenahraditelný biosociální systém, který neustále, a především opakovaně nachází své místo ve společnosti, a přitom je společností a jejím aktuálním smýšlením formován a determinován (Dunovský a kolektiv, 1999). Dunovský a kolektiv uvádějí, že rodinné společenství: „*funguje v plném rozsahu a má své opodstatnění jen tehdy, když uspokojuje potřeby a požadavky každého jejího člena, které jsou na ni jím a zároveň společností kladeny*“ (Dunovský a kolektiv, 1999, s. 92). Aby mohla rodina dostát a naplňovat veškeré tyto úlohy a funkce, aby dala smysl své existenci, musí nutně splňovat a uspokojovat elementární úkoly a funkce, které zajišťují a zabezpečují život individua, a to ve všech fázích a etapách jeho vývoje a formování (Matějček, 1994).

2.1.3 Typy rodin

Je důležité zastavit se také u vývoje rodiny. S vývojem společnosti se také mění pojetí rodiny, její hierarchie a postoje. Rodina prošla v historii hned několika změnami.

Tradiční rodina – Vícegenerační, velká, široká rodina. Autoritu v takové rodině má zejména otec a rodina se skládá nejen z matky, otce a dítěte, ale také například z prarodičů. Tento model rodiny předpokládá rozložení mužského a ženského prostoru. Muž je autorita, živitel, hlava rodiny. Matka se stará a pečuje o děti (Schoffelová, Psychologie výchovy a vzdělávání, 2017).

Moderní rodina – Moderní společnost a s tím i moderní rodina vznikala v období průmyslové revoluce. S emancipací žen a menší závislostí na mužích přichází změny v rolích. Tyto role jsou ale stále rodičům dány, ale mohou se dle potřeby měnit. Instituce manželského svazku se oslabuje, dochází k rodičovství bez sňatku nebo k rozvodovosti častěji než v minulosti.

Postmoderní rodina – Období, kdy se do popředí dostávají individuální potřeby jedince. Postupně vzrůstá rozvodovost, končí baby-boom, klesá porodnost a zvyšuje se věk sňatku, rodičovství a rozvíjí se nesezdané soužití (Možný, 2002). Rodiny jsou charakteristické chyběním jasných hranic rolí, co je rodina, otcovství, mateřství. Partnerství je založeno na emocích, uspokojování potřeb partnerů, dítě je zejména citovou investicí páru. Partneři a manželé více přemýšlí, kdy si děti pořídí, kolik jich bude, jak bude rodina fungovat (Matoušek, 2003). Každý rodič přináší svá pravidla, zkušenosti z rodiny, postoje a názory. Role v rodině mohou být různé, prarodiče pracují, žijí mimo nukleární rodinu (Schoffelová, prezentace k předmětu Psychologie výchovy a vzdělávání, 2017).

Rodina je nejčastěji popisována jako manželský pár, matka a otec, a jejich potomci. V dnešní době se ovšem můžeme setkávat nejen s tímto uspořádáním rodiny, kdy se jedná o heterogenní rodinu a biologickými vazbami rodič a dítě. Moderní doba přináší také náhradní rodiny, kdy se jedná o rodinu s přijatým dítětem. Nejčastěji se jedná o adopci, ale existují i další formy náhradní rodinné péče jako právě třeba pěstounství, kterému se v této práci budeme ještě více věnovat.

Je důležité zmínit rodiny homoparentální, kde se o děti starají páry stejného pohlaví, dvě matky nebo dva otcové. Dalším fenoménem doby je i tzv. singles výchova. Jedná se o rodiče samoživitele, který vychovává své dítě sám, nikoli v páru s druhým rodičem. Často se tak děje u rozvedených rodin, nebo u rodin, kde zemře jeden z rodičů, ale může se také pojit s pěstounskou péčí (Schoffelová, prezentace k předmětu Psychologie výchovy a vzdělávání, 2017).

Rodinu můžeme vnímat především jako pestrý a živý systém, který se umí přizpůsobovat změnám jak vnějším, tak ale i těm, které přicházejí z vnitřku rodiny. Rodina by měla být bezpečným prostředím pro dítě, které by mělo v rodinném prostředí zdravě růst a vyvíjet se jak biologicky, sociálně tak psychicky.

2.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je takovým typem péče o dítě, kdy je dítě vychovááno jinými osobami, nežli jsou biologičtí rodiče dítěte. Zásadou je, že se prostředí, kde je náhradní péče o dítě realizována, co nejvíce podobá životu v biologické rodině, jenž vykazuje realistický charakter (Matějček, 1999).

Důležité je zmínit, že v současné době, v rovině náhradní rodinné péče, dochází k poměrně velkým a zásadním změnám, neboť se zcela proměňuje přístup státu (pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dětí) k tomu, jak jsou děti umísťovány do náhradní výchovné péče. Snahou je, aby děti byly vychovávány v rodinném prostředí, tudíž dochází k omezování jejich umísťování do subjektů pro výkon ústavní výchovy (např. kojenecké ústavy, dětské domovy aj.) (Helus, 2009).

V lednu 2013 došlo, a to v důsledku novelizace zákona č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, k poměrně zásadním proměnám, které přinesly rozvoj právě v oblasti náhradní rodinné péče (Zákon č. 359/1999 Sb., 2013). Mimo jiné také došlo ke zvýšení a podpoře jedné z forem náhradní rodinné péče, kterou je pěstounská péče. Například příbuzná osoba dítěte dostává zcela automaticky přednost pro možnost náhradní rodinné péče u dítěte, které nemůže pobývat s biologickými rodiči, ať jsou důvody jakékoliv (Škoviera, 2007).

2.2.1 Náhradní ústavní péče

Matoušek k tématu ústavní péče uvádí, že se jedná o péči, která je: „*poskytovaná klientům profesionály (případně také dobrovolníky) v ústavním zařízení*“ (Matoušek, 2008, s. 239). Zařízení pro výkon náhradní ústavní péče se od sebe navzájem odlišují, a to především v rovině věku dětí, o které je zde pečováno. Pod takzvaná zařízení, která jsou určena pro výkon ústavní výchovy, spadají dětská centra, kojenecké ústavy, dětské domovy, které jsou určené pro děti do tří let věku, a dále dětské domovy pro děti staršího věku. Také jsou sem zařazovány subjekty jako jsou diagnostické ústavy, výchovné ústavy nebo domovy pro osoby se závažnějším zdravotním postižením. Vyjmenované subjekty se odlišují nejenom v rovině typologie dětí, o které je zde pečováno, ale i v rovině záštity různými ministerstvy (Matoušek, 2008). Toto se může jevit tedy až značně nepřehledně a složitě, jak prezentuje například organizace Šance dětem, jež uvádí, že: „*další rozvoj současného systému péče o ohrožené děti je brzděn*

jeho roztržitostí, složitostí a nepřehledností. Osudy ohrožených dětí řeší přímo pět ministerstev a nejméně další dva rezorty mají pro řešení situace ohrožených dětí velký význam“ (www.sancedetem.cz, 2018).

V praxi je situace taková, že náhradní ústavní péči o nejmladší děti realizuje a zajišťuje Ministerstvo zdravotnictví České republiky, pod něž spadají především kojenecké ústavy. Dále Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky zajišťuje fungování zařízení náhradní ústavní péče, a to pro děti staršího věku, jako jsou dětské domovy. O děti se zdravotním postižením nebo o děti, které vyžadují okamžitou pomoc se stará Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Vyjma výše uvedených ministerstev se na řešení této situace podílejí i další ministerstva, a to Ministerstvo spravedlnosti České republiky, Ministerstvo vnitra České republiky, Ministerstvo financí České republiky a Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. Všechny tyto výše prezentované rezorty tedy společně rozhodují a pečují o ohrožené děti, které nemohou pobývat ve své biologické rodině (www.sancedetem.cz, 2018).

Náhradní ústavní výchova je takovým opatřením, na které navazuje, a to v občanskoprávním řízení, soud a podklady soudu podává orgán sociálně právní ochrany dětí (tj. OSPOD). Před nařízením náhradní ústavní výchovy je důležitou povinností soudu, aby prozkoumal, zda jsou skutečně porušována, v jakém charakteru a intenzitě, práva dítěte, a také, zda je realizována řádná a žádoucí rodičovská výchova nebo, zda život dítěte není, jakkoliv omezen nebo ohrožen (Bubleová, Vránová, Vávrová, Frantíková, 2011).

Kojenecký ústav

Kojenecké ústavy jsou zařízení, která jsou určena pro kojence, tj. pro děti od narození do maximálně jednoho roku věku. V kojeneckých ústavech o děti pečují jak lékaři, tak také zdravotní sestry a jejich hlavním úkolem je poskytnout dětem základní péči. Naplňovat a uspokojovat tělesné a psychické potřeby, ale také zajišťovat sociálně–právní ochranu dítěte. Kojenecké ústavy spadají pod Ministerstvo zdravotnictví České republiky..

Péče starším dětem, a to od jednoho roku a výše, je poskytována v dětských domovech (www.sancedetem.cz, 2018).

V roce 2010 bylo v České republice přes třicet kojeneckých ústavů a dětských domovů, které byly určeny pro děti do tří let a jejichž celková kapacita se pohybovala kolem 1 963 míst. Nejčastější indikace k přijetí dítěte do výše uvedených subjektů jsou sociální důvody a problémy v biologické rodině dítěte. Zhruba 54 % dětí bylo odsud propuštěno do původní biologické rodiny, 23 % dětí bylo osvojeno jinou náhradní rodinou a asi 9 % dětí bylo předáno do jiné formy náhradní rodinné péče, nežli je osvojení (Bubleová, Vránová, Vávrová, Frantíková, 2011).

Dětská centra

Dětská centra jsou spravována v České republice Ministerstvem zdravotnictví ČR. Podle Ministerstva práce a sociálních věcí je dětské centrum pojímáno jako zařízení, které zajišťuje komplexní péči, a to jak v rámci ambulantní, tak i lůžkové péče. Důležitou složkou dětského centra je tzv. sociálně-pediatrický tým, kam patří dětský lékař, dětský klinický psycholog, speciální pedagog a další pracovníci (fyzioterapeuti, ergoterapeuti, zooterapeuti či arteterapeuti aj.). Značnou výhodou dětského centra je komplexní a poměrně flexibilní péče, kdy je snahou tuto péči co nejvíce centralizovat (Bubleová, Vránová, Vávrová, Frantíková, 2011).

Dětské domovy

Dětské domovy jsou ústavy pro děti do věku od 1 roku do 3 let a poté od věku tří let do osmnácti let (devatenácti let). V dětském domově pro děti do tří let věku mají pracovníci obdobnou náplň práce jako v kojeneckých ústavech. Také zde se o výchovu dětí a péči o děti zajišťují zdravotní sestry a lékaři (www.sancedetem.cz, 2018).

Dětské domovy pro starší děti, tj. od 3 do 18 let, jsou dětské domovy tzv. internátního typu, kde pracují zaměstnanci na směny. Jednat se může i o dětský domov rodinného typu, kde jsou děti rozděleny do menších skupinek (podle věku). Péči, starost a výchovu u nich zajišťují pedagogové a vychovatelé. V dětských domovech pracují výhradně pedagogové a vychovatelé, tudíž toto zařízení spadá pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Dá se předpokládat, že mnohem přirozenější, a tedy i příjemnější výchovné prostředí je přítomno v dětském domově rodinného typu, kde je výchovná skupina složena z osmi dětí (www.sancedetem.cz, 2018).

2.2.2 Náhradní rodinná péče

K 1.1.2014 nabyl na účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který prezentuje několik zásadních změn v oblasti náhradní rodinné péče. Nový občanský zákoník například umožnil, že opět může být osvojena dospělá osoba. Dále občanský zákoník také výrazně omezil a zredukoval možnost umístování dětí do dětských domovů na dobu tří let, a jednoznačněji definoval a stanovil povinnost informovat dítě o jeho osvojení. Současně také, a to vůbec poprvé v historii České republiky i Československa, umožnil zlegalizovat tzv. náhradní mateřství. Institut náhradního mateřství znamená osvojení dítěte, které bude odnošené jinou příbuznou osobou, kterou je například sestra nebo matka budoucí matky–osvojitelky (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2013).

V současné době jsou v České republice realizovány následující druhy náhradní rodinné péče:

- Svěření dítěte do péče jiné osoby nežli biologického rodiče.
- Pěstounská péče.
- Pěstounská péče na přechodnou dobu (tj. krátkodobá pěstounská péče).
- Poručenství s péčí o danou osobu.
- Osvojení neboli adopce (Bubleová, Vránová, Vávrová, Frantíková, Vančáková, 2013).

Při volbě druhu náhradní výchovné péče by měl vždy soud zvažovat přednostní možnost umístění dítěte do náhradní rodinné péče (např. opatrovnictví, pěstounská péče aj.), a to před volbou umístění dítěte do ústavní výchovné péče (kojenecký ústav, dětský domov apod.) (Bubleová a kolektiv, 2014).

Svěření do péče jiné osoby nežli rodiče

Náhradní rodinná péče typu svěření do péče jiné osoby, nežli rodiče byla upravována zákonem č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Bylo zde uvedeno, že dítě může být svěřeno do péče a výchovy jiné fyzické osoby nežli biologického rodiče, jestliže je v zájmu dítěte, aby jej tato osoba vychovávala a současně je tato osoba schopna dítěti

zajistit řádnou a kvalitní péči a výchovu (Bubleová, Vránová, Vávrová, Frantíková, Vančáková, 2013).

Situace je taková, že přednostně je soudem dáváno dítě do výchovy blízkému příbuznému dítěti (matka matky, sestra matky aj.) nebo osobě, která je dítěti známá (kamarádka matky aj.). Jde o to, aby dítě mělo k - pro něho známé osobě - vytvořenou citovou vazbu. Samozřejmě tato osoba musí se situací svěřením dítěte do vlastní péče souhlasit. Soud následně definuje a vymezuje na základě svého rozhodnutí skutečný rozsah práv a povinností pečující osobě, ale i rodičům z původní rodiny dítěte (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2013).

Pěstounská péče

Vránová uvádí, že: „*pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma NRP, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali*“ (Vránová, 2011, s. 10).

V rámci pěstounské péče dochází k situaci, že o dítě pečuje pěstoun či manželský pár pěstounů. Pěstouni, tj. pečující osoby, ale nemají k dítěti zcela plnohodnotný rodičovský vztah, oproti například adopci (osvojení). Příbuzenské vztahy mezi dítětem v pěstounské péči a jeho biologickými rodiči nezanikají. Pěstoun nemá k dítěti vyživovací povinnost, ale zastupuje dítě v běžných věcech. Zákonným zástupcem dítěte je stále jeho biologický rodič, popřípadě soud. Z povinností pěstouna dominuje jeho povinnost rozvíjet a prohlubovat vztahy mezi biologickou rodinou a dítětem, jestliže soud nestanoví jinak. Dále má povinnost vzdělávání, kdy se musí čtyřicet hodin za kalendářní rok vzdělávat v dané problematice. Pěstouni mají právo na zprostředkování odborné pomoci, na zprostředkování vzdělávání a na zajištění celodenní péče o dítě, a to, pokud jsou mu více jak 2 roky na 14 kalendářních dní v jednom kalendářním roce. Pěstounská péče je započata rozhodnutím soudu a je ukončena dovršením zletilosti dítěte v pěstounské péči. Po ukončení této doby se stávají pěstouni pro dítě cizími lidmi, již s ním nemají žádný vztah, jsou si tedy tzv. právně cizí (www.mpsv.cz, 2013).

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je takovou formou náhradní rodinné péče, která je realizována především krátkodobě, a tudíž výhradně přechodně. Jedná se například o situaci, kdy rodiče dítěte nejsou schopni na určitou dobu pečovat

a vychovávat dítě (např. výkon trestu odnětí svobody, pobyt v léčebnách apod.). Nutnou péčí o dítě tedy realizují a poskytují takzvaní profesionální pěstouni, což jsou lidé, kteří jsou zapsaní v evidenci dočasných pěstounů a kteří dostávají stálou finanční odměnu. Podmínkou je ovšem skutečnost, že jeden z pěstounů musí být neustále k dispozici, aby v případě potřeby mohl přijmout dítě a starat se o něj. Péče o dítě může trvat nejdéle jeden rok (Zezulová, 2012).

Poručenství

Poručenství je typem náhradní rodinné výchovy, kdy soud ustanovuje tzv. poručníka. Často se jedná o dítě, které nemá rodiče, tudíž poručník má za dítě odpovědnost a naplňuje rodičovské povinnosti k dítěti. Poručník zastupuje dítě a zajišťuje jeho výchovu a vývoj osobnosti. V případě, že poručníkem nemůže být fyzická osoba (např. blízká osoba dítěte), tak soud ustanoví poručníkem dítěte orgán sociálně právní ochrany dítěte (OSPOD). Jestliže poručník o dítě osobně a celodenně pečuje, tak má nárok na výplatu dávek pěstounské péče obdobně jako tomu je u pěstounské péče (Kovařík, 2004).

Osvojení

Osvojení, jinak také známo pod pojmem adopce, je taková forma náhradní rodinné péče, kdy mezi osvojitelem a osvojenem vzniká plnohodnotný vztah jako mezi rodičem a dítětem. Soudním rozhodnutím dostává osvojené dítě příjmení osvojitele a osvojitel je zapsán do rodného listu dítěte. Příbuzenské vztahy s původní rodinou zanikají. Osvojit dítě si může jak jedinec, tak manželský pár, nikoli však pár tzv. registrovaný (tj. homosexuální páry). Mezi osvojitelem a dítětem musí být věkový rozdíl minimálně 16 let. Osvojit nelze v přímé linii příbuzenských vztahů, to znamená, že dítě si nemůže osvojit jeho prarodič nebo zletilý sourozenec. Osvojené dítě má povinnost se dozvědět o skutečnosti adopce, jakmile to bude vhodné, nejpozději však do zahájení povinné školní docházky. Adopce, je také popisována jako nejvyšší forma rodinné péče právě z důvodu zpřetrhání dřívějších vztahů a postavení dítěte, z hlediska práva, do pozice stejné, jakou má v rodině biologické dítě. Osvojení by mělo být stabilním základem pro rozvoj a vývoj osobnosti dítěte (Bubleová, Vránová, Vávrová, Frantíková, 2011).

2.2.3 Specifika nepřibuzenské pěstounské péče

Dle statistik Ministerstva práce a sociálních věcí, bylo ke konci roku 2019 zaregistrováno 11 618 pěstounů a 825 přechodných pěstounů. Za rok 2019 se o děti v dlouhodobé nebo příbuzenské pěstounské péči staralo 4 035 osob, které nejsou k dětem vázány příbuzenskými vztahy (www.mpsv.cz, 2020).

Pro pěstouny, kteří si do péče berou zcela cizí dítě, je jedním z hlavních úkolů vyrovnat se vnitřně s původní rodinou dítěte. S faktem, že rodina s dítětem může i nadále komunikovat a přitom mu mohla v minulých letech ublížit. Do pěstounské péče se dostávají děti zneužívané, týrané nebo zanedbávané a pěstoun se musí vyrovnat nejen s tím, že dítěti bylo v minulosti ublíženo, ale také s tím, že i nadále může biologická rodina dítě ovlivňovat (Bubleová, 2014).

Při dospívání dětí a hledání své identity je pro dítě velmi přínosné, když zná svou původní rodinu. Lépe tak hledá odpovědi na otázky: Kdo jsem? Po kom jsme? Jakou mám hodnotu? V tomto věku bude mít přijaté dítě zájem nejen o to, co původní rodiče dělali, ale také jak vypadali. Aby si dítě vytvořilo zdravou identitu, je vhodné mu dát přístup ke všem dostupným informacím o jeho dosavadním životě a minulosti. Mělo by znát svůj život a minulost nejlépe a informace by mu měl předávat právě pěstoun, který je mu s velkou pravděpodobností nejbližší osobou (Bubleová, 2013).

Bubleová a kolektiv ve své knize radí, aby se pěstouni, kteří si do péče berou cizí dítě, nebáli být k němu upřímní. Předali mu celou pravdu o jejich životě a pomohli jim zpracovat minulost. Povzbuzuje také pěstouny, aby se nebáli vyhledat pomoc odborníka, který dítěti i jim může být nápomocen právě při náročném zpracovávání informací a hledání odpovědí na otázky či orientaci sám v sobě (Bubleová, 2013).

2.3 OTCOVSTVÍ

2.3.1 Otec

Táta, tatínek, taťka, taťulda... Otec. Tolik a o mnoho dalších podob může mít pojmenování rodiče mužského pohlaví.

Otcovská role by měla stejně jako jakákoli jiná sociální role poukazovat na normy chování, které se očekávají od daného jedince v této pozici. *“Tyto standardy zároveň určují, co on může očekávat od druhých v případě, že danou roli přijme, nebo nepřijme”* (Matoušek, 2008, str. 180).

Otec společně s matkou tvoří rodičovský pár. Hartl a Hartlová popisují, že rodič je *„jedinec, který zplodil nebo porodil a/nebo vychoval potomka“* (Hartl & Hartlová, 2010, 503). Zoja poukazuje na rozdíl otcovství a mateřství *“Otcovství se, na rozdíl od mateřství, nepojí s určitými fyzickými způsoby chování ani nenavazuje na zvířecí charakteristiky, byť i ve společensky přijatelné formě”* (Zoja, 2017, str. 27). Autor dále uvádí, že otcovství je zejména vědomé rozhodnutí ukončení čistě zvířecího stylu života (Zoja, 2017).

Sedláček ovšem ve své kapitole o mýtech otcovství rozebírá mýtus *Pečující otcové ve zvířecí říši*, kdy se nelze přiklonit pouze k názoru, že ve zvířecí říši se o mládě stará zejména samice. Poukazuje na savce žijící ve smečkách nebo na ptactvo, kde se svou péčí o potomka starají jak samci, tak samice tzv. *“půl na půl”*. U některých živočišných druhů se dokonce o potomka starají pouze samci. Také se v této kapitole hovoří o antropologické studii Barry Hewletta, který popisuje pygmejský kmen Aka žijící v Kongu, kde péči o potomky nemají vysloveně otcové nebo matky, ale starají se o dítě společně obě pohlaví (Sedláček, 2008).

“Rodičovské chování se všemi jeho možnými aspekty – krmení, obrana, péče o srst – vůbec nemusí vycházet, a často také nevychází, z logiky typu „kdo rodí, ten pečuje“. Naopak se ukazuje, že v přírodě panuje ohledně rodičovské péče velká *různorodost”* (Sedláček, 2008). Myslím si, že otcem se může jedinec stát jak zplozením potomka, tak ale i jeho výchovou a podílením se na péči. Jedinec tedy nemusí být biologickým otcem dítěte, aby mohl zastávat otcovskou roli v jeho životě.

2.3.2 Otcovství napříč historií

Zoja (2017) se v knize *Soumrak otců* věnuje roli otce a matky zcela od počátku. Nejprve shrnuje, jak fungovaly a fungují mateřské a otcovské vztahy s potomky v přírodě u zvířat. Popisuje, že u druhů, které se rozmnožují mimotělně, nedochází k definitivnímu rozlišování, kdo se o vajíčka, potomky stará. Problém nese fyziologické zdokonalování druhů, kdy se rozmnožování přesouvá dovnitř. Kdy samec je nositel spermií, samice potom prosperuje vnitřním tajuplným prostorem, kde se plod vyvíjí. Doba mezi pářením a narozením potomstva se tak prodlužuje a přináší pro samce určitou nejistotu. *Mater semper certa, pater numquam* (matka vždy jistá, otec nejistý). Samec se dostává do pochybností a nejistot - je potomstvo opravdu moje? Samce tato nejistota vybízí přenášet co nejvíce svých genů, tedy plodit další potomky, s jinými samicemi. Zoja tedy uvádí, že samec má na biologické úrovni spíše kvantitativní funkci. Zato samicím přikládá kvalitativní funkci rodičovské role. Samice totiž nemůže jako samec plodit mnoho potomků v malém časovém horizontu. “ *Stručně řečeno, matky si nemohou dovolit nebýt dobrými matkami; muži si naopak mohou dovolit nebýt oci vůbec*” (Zoja, 2017, str. 30). Autor poukazuje na závislost mláděte na matce, která se o něj musí postarat, pokud chce, aby její druh přežil.

Evoluce postupně komplikuje těhotenství i dospívání a symbióza matky s dítětem se protahuje. Mláďata jsou na matce a její péči závislá dlouho po porodu a na matce také závisí výživa a přežití potomka. U lidoopů můžeme pozorovat pevný vztah mezi matkou a dítětem. Matka dítě nejen krmí, ale také jej učí. Samice se ovšem také učí od potomka, a tak se postupně evolučně vyvíjí a prohlubuje se tím i jejich pouto rodič-dítě. Zde se ukazuje důležitost vztahu mezi rodičem a jeho potomkem. Vztah pomáhá zajistit přežití mláděte, které se dále stará o přežití druhu a předávání naučeného. Velké změny nastávají s příchodem člověka. Dochází k rozdělení prací na ženské a mužské. Ženy obstarávaly společné místo, mláďata a sběr plodů. Muži chodili na lov, kterým začali zajišťovat matku a mláďata a vzniká rodinná vazba. S příchodem otce vzniká kultura (Zoja, 2017). Rodinné zázemí a vzájemné rozdělení rolí popisuje autor jako zásadní pro vznik rodinných vztahů.

Důležitým obdobím pro rozvoj otcovství je antika - Řecko a na něj navazující Řím. “*Aristoteles jako první odvodil z filosofického hlediska manželskou a otcovskou autoritu muže, kterou považoval za oprávněnou, neboť je založená na přirozené*

nerovnosti mezi lidmi – nejdokonalejší mezi bytostmi přirozeně rozkazuje ostatním členům rodiny” (Chmelařová, 2008, str. 26). Aristoteles také tvrdil, že schopnost plodit má pouze muž, a to díky semenu, kdežto žena je pouze nádobou, doplňkem. Otec se stal osobou, která měla nad rodinou velkou moc ale i zodpovědnost. Ženy mnoho práv neměly, děti poslouchaly otce, ten měl ovšem v mnoha zemích zákonem danou povinnost se o rodinu postarat (Chmelařová, 2008). Řím navazoval na Řecko se svým systematickým právním řádem. Role otce zde byla jasně dána nejen sociálně ale také právně. *“Muž se nestával otcem biologickou cestou, ale formálním aktem”* (Zoja, 2017, str. 155). Otcem se muž nestával zplozením dítěte se ženou, ale oficiálním vyjádřením vůle k tomu, stát se dítěti otcem. Každé “pravé” otcovství tedy znamenalo náhradní rodinnou péči - dnes bychom to připodobnili k adopci (Zoja, 2017). Je zajímavé, že se muž musel k dítěti přihlásit, aby se stal jeho otcem. Tímto rituálem přijímal za dítě zodpovědnost a chtěl o něj pečovat. Na druhou stranu se v této době zploditel otcem stát nemusel a bylo tak mnoho dětí bez otců a samotných matek.

Dále se Zoja věnuje období osvícenství, díky němuž se ženy začaly emancipovat a ve vývoji otcovství přichází zlom. Francouzská revoluce představovala svěřeni výchovy více do rukou státu a tím začala oslabovat podřízenost otcí (Zoja, 2017).

Chmelařová uvádí: *“Až zhruba do konce 18. století se rodiny v Evropě řídily posvátným principem otcovské autority. Poté začala být otcovská pozice oslabována pod vlivem historických, kulturních a sociálních proměn v evropské společnosti”* (Chmelařová, 2008, str. 28). Muž dříve pracoval a hospodařil po boku své ženy, kde byly děti přítomny, učily se práci a postupně přebíraly hospodaření či obchody po svých rodičích. I když v tomto období pracovali členové rodiny společně, hlavou rodiny byl otec. V tomto preindustriálním období byl otec rodině a dětem natolik blízko, že aktivně působil ve výchově a učení svých dětí. Otec vystupoval jako učitel, předával morální hodnoty a připravoval děti na život mimo domov a učil je povinnostem, které přináší dospělost. Matky nemohly tuto činnost vykonávat, protože byly samy velmi izolovány od společnosti. Otec hrál v rodině klíčovou roli. *„Byl naprosto nadřazen matce ve věcech vedení dítěte”* (Chmelařová, 2008, str. 29). Otec se stal hlavním rodičem. S dětmi trávil čas, učil je, byl s nimi. Toto období podle popisu autorů upozaduje matku jako pečovatelku a rovnou vychovatelku a rodiče dítěte (Chmelařová, 2008; Zoja, 2017).

Velký zlom přichází s průmyslovou revolucí. Zoja průmyslovou revoluci nazývá jako: „...nejtemnější hodinu otcovství” (Zoja, 2017, str. 171). Muž ztrácí svou tradiční roli otce jako nenahraditelného ochránce, pečovatele a učitele. Otec přestává být nezpochybnitelnou hlavou rodiny a do popředí výchovy a péče o dítě se dostává matka. Ekonomický rozvoj společnosti nutí otce pracovat mimo domov daleko od rodiny. Vytváří se dvojí sféry rodiny, domácí rodinný krb vedený matkou a sféra profesionální, která je doménou mužů, otců (Chmelařová, 2008). Otcové domů přinášejí mzdu, do péče již tolik nezasahují. Objevuje se fenomén “neviditelného” otce nebo také vzdáleného živitele. Dítě již svého otce nevidí při práci, neví, co otec dělá a umí (Zoja, 2017). Domov se stává místem matky. Ženy začínají být postupně vnímané jako bytosti vybavené pro výchovu a péči o děti zejména v jejich raném věku. Dochází k závěrům, že matka je přirozeně lepší v uspokojování potřeb dítěte a vzdělávání začíná být v rukou matek. Otec je stále vnímán jako hlava rodiny, je zde důraz na přísnou autoritu, nicméně se vychovateli stávají matky. Znovu se zde objevuje velká nerovnováha a střídání rolí. Hlavním rodičem se stává matka, která dává dětem veškerou lásku, péči i čas, otec se upořádá a vztah dítě-otec se stává chladnějším, odtažitějším.

“Tím, že místo realizace mužů se přesunulo především do pracovní sféry vzdálené od domova, muži také začali hledat smysl svého mužství více mimo domov. Méně se už vztahovali k hodnotě domova a rodičovství, pro jejich sebeurčení začaly být postupně důležitější individuální ambice a pracovní úspěch. Otcovství se stalo méně důležitou sociální rolí” (Chmelařová, 2008, str. 30). Ukazuje se, že otcové se od rodin vzdálili a začali pracovat na pracovním postupu, zájmech. Sociální role otce nemá velkou váhu a otcové se tak stávají pasivnějšími rodiči (Chmelařová, 2008).

Období 20.století přináší společně s válkami velké oddělení otců od rodin. Rodičovství se považuje za úkol žen. Muži rodinu zabezpečují a vstupují do výchovy při disciplinování dětí. *„Navíc od počátku 20. století byly všeobecné úvahy o rodičovství do značné míry ovlivňovány stále populárnější psychoanalytickou teorií”* (Chmelařová, 2008, str. 31). V zájmu byly zejména rané části vývoje dítěte. Klád se důraz na dvojici matka a dítě, kdy psychická pohoda dítěte závisí zejména na interakci dítěte s matkou. Předpokládá se, že tento vztah s matkou je nenahraditelný a velmi intimní. Otec byl na počáteční období dětského života zcela vyloučen. *„Kult mateřství je založen především na dvou základních předpokladech, jednak že ženy jsou od přírody lepšími rodiči než muži a také že matky jsou pro děti důležitější než otcové”* (Chmelařová, 2008, str. 31).

Tyto názory se velmi zakořenily do pohledu společnosti na rodičovství. Ukotvuje je i Bowlbyho výzkum teorie attachmentu, který zkoumá důležitost navázání pouta dítěte a matky v raném období života. Toto navázání má klíčový dopad na zdravý vývoj normálního jedince. „*Později sám autor uznal, že chybně uvažoval pouze o důležitosti přítomnosti matky, nezahrnul do svých závěrů i důsledky absence otců*” (Chmelařová, 2008, str. 32). Otcové se od rodiny vzdalují. O děti pečuje zejména matka a děti tak přichází o blízký vztah otce-dítě. Tento vztah je specifický a předává dětem zejména otcovský pohled na svět. Chlapci se tak mohou identifikovat se svým pohlavím a mužskou rolí.

V 70. letech se otcové navracejí do rodin. „*Otcové, kteří se vlivem dějinného vývoje ve společnostech západní a střední Evropy v minulosti svým dětem vzdálili, se postupně začali vracet do intimního rodinného společenství, do intenzivních emočních a pečujících vztahů*” (Chmelařová, 2008, str. 32). Jejich příchod zpět nebyl jednoduchý ani pro otce, ale ani pro ostatní členy, partnerky a děti. Ženy se zapojují do pracovního procesu, také žijí a zabezpečují rodinu. Muži se v tomto období dostávají do určitého druhu krize zmatení rolí muže a otce. Jedná se o tichý konflikt mezi požadavky společnosti, stereotypy a touhami jedinců. Otcové mají nejasnou pozici, setkávají se s velkým množstvím stereotypů, zarytých ve společnosti (Chmelařová, 2008). Muži nemají dané charakteristiky, které by měli v roli otce naplňovat. Vzdělání zajišťuje škola, finanční zabezpečení rodiny také nezávisí pouze na otci (Zoja, 2017). Přichází období, ve kterém se objevují “noví otcové”. Tomuto fenoménu se budeme věnovat v další kapitole.

2.3.3 Vývoj otcovské role

V dřívějších dobách se dle Knibiehlera na otce nahlíželo jako na velmi autoritativní patriarchy rodiny, kteří mají nad svou rodinou velkou moc (Knibiehler, 1995 In Lamb, 2004). Otcové byli primárně zodpovědní za to, aby jejich děti vyrostly s přiměřeným smyslem pro hodnoty v souladu s Biblií, či dalšími náboženskými texty. Lamb popisuje, že postupem doby se primární zaměření otcovské role přesunulo z morálního vedení na živobytí a na ekonomickou podporu rodiny. Otec se stal hlavním živitelem rodiny a postarat se o rodinu finančně byla jeho hlavní společenská role. Z nátlaku feminismu a genderových studií se v průběhu 20. století po otcích začal

vyžadovat aktivní přístup k výchově a nestačilo pouze rodinu živit a finančně zabezpečit. Role otce přestávala být jednoúčelová ale zároveň i snadná, otec dostal v rodině nový formát a více všestrannou roli (Lamb, 2004).

Ačkoliv v minulosti společnost vnímala otce primárně jako živitele a hodnotila jej podle bohatství, které do rodiny přinášel, děti vnímaly otce jinak. Právě proto, že ženy s dětmi trávily více času, nebyla hra s matkou, ačkoliv byla časově delší a častější, vnímána stejně jako hra s otcem (Lamb, Frodi, Hwang, & Frodi, 1983). V pohledu dětí byla matka jejich živitelka, která jim poskytuje jídlo a péči, a otec byl kamarád, který si s nimi hraje (Lamb, 2004). Děti vnímaly otce jako partnera pro hru, který s nimi tráví čas plný zábavy a potěšení. Vazba otce s dítětem se prohloubila a otec se znovu aktivně zapojil do péče o dítě. V poledních desetiletích se pohled na roli otce v rodině vyvinul. Odklonil se od vnímání otců pouze jako živitelů rodiny a dochází k uznání početných rolí, které otcové v rodinách hrají (Lamb, 2004).

Západní pohled na otcovství prošel dle Plecka čtyřmi etapami: otec byl považován za autoritářského učitele mravnosti a náboženství, později se jeho role v rodině změnila na živitelskou, posléze ukazoval model mužské role, a nakonec jej autor nazývá pojmem “nový otec”, který pečuje o rodinu a je aktivní ve výchově již od raného věku dětí (Pleck, 1987).

2.3.4 “Nový otec”

„Hovoří se o (...) novém otci, který se od toho starého odlišuje především tím, že nemá potřebu definovat svou mužskou identitu v opozici vůči identitě ženské a bez obtíží přijímá pečovatelské úlohy, které přirozeně patří k rodičovství” (Chmelařová, 2008, str. 34). Fenomén “nový otec” poukazuje na muže pečujícího o svou rodinu, odpovědného a aktivního ve výchově (Dudová, 2006). Tito tátové mají stejný zájem o výchovu a péči o dítě jako zájem a angažovanost ve svém zaměstnání. Jelikož tyto muži disponují ve výchově tradičně mateřskými vlastnostmi, přezdívá se jim pojmem Matkové. Ačkoli se název jeví spíše hanlivě a posměšně, má pouze dávat důraz na schopnost mužů osvojit si vlastnosti péče o dítě i v jejich raném věku.

Novák uvádí, že “noví otcové” se nejen více angažují ve výchově a péči o dítě, ale také se snaží vytvořit pro svou partnerku čas odpočinku (Novák, 2013). Nejedná

se tedy pouze o rozvíjení vztahu s potomky, ale také jde o péči o svou partnerku a matku dítěte. „..., je pečující a přítomný fyzicky i emocionálně, pokud je ho třeba” (Novák, 2013, str. 33). Zde Novák upozorňuje na problémy nového pojetí otce. Upozorňuje, že je potřeba nezastínit matku dítěte a nechat jí onu důležitou roli matky, pečovatelky. Najít rovnováhu v rodičovství obou rodičů tak, aby nebyl zastíněn ani jeden z nich. Dalším problémem tohoto fenoménu může být ekonomické zázemí rodiny. Je potřeba rozvrhnout si den tak, aby v něm rodič, otec, stihl nejen pečovat o rodinu, ale také chodit do práce a zabezpečit tak svou rodinu ekonomicky (Novák, 2013). Noví otcové se tedy společně s partnerkou snaží najít rovnováhu, která umožňuje oběma rodičům být dostatečně aktivní v péči o dítě. Také se snaží vzájemně podporovat roli toho druhého, aby matka nezastínila otce a otec zase matku. Dochází k rozdělení otcovských a mateřských rolí a zároveň vznikají rodičovské role, které plní oba.

Nelze tvrdit, že se jedná o prototyp otce dnešní doby, ale jedná se o určitý vzorec, který se začátkem 21. století začíná více objevovat. Jde o postoje a ideje, které nejsou ve společnosti tolik zakořeněné a nemusí je tedy každý jedinec přijímat za své (Chmelařová, 2008).

Autorka poukazuje na pozitivní zapojení otců do péče, které se bohužel potýká v tradičním pohledu na výchovu s negativními reakcemi „*Moderní otcové jsou více angažováni v péči o dítě a jejich rodičovská pozice hraje velkou roli při utváření jejich mužské identity. Bohužel však, pokud svou angažovanost a citovou participaci ve vztahu k rodině a dětem dávají ve větší míře veřejně najevo, mohou se ještě i dnes setkávat s negativními reakcemi především ve vrstevnických mužských skupinách*” (Chmelařová, 2008, str. 36). Přitom otcové, kteří se zapojují do výchovy a péče o dítě tvoří blízký vztah s dítětem, který je důležitý pro vývoj, hledání a tvorbu vlastní identity dítěte.

2.3.5 Biologický a sociální otec

Již v předchozích kapitolách jsem zmiňovala nejistotu otcovství, která se váže zejména k minulosti a v současné době již není tak silná. S vývojem medicíny přichází možnost kvalitního testování ohledně biologického otcovství. Dříve byl otec vždy nejistý, nebylo možné zjistit kdo je opravdu biologickým otcem. Dnes je možné provést test a otcovství nemusí být nutně nejisté. Může otcům přinášet vnitřní klid a chuť se o

dítě postarat, neboť je vlastní. Někteří pěstouni ale popisují, že biologické propojení s dítětem není klíčové pro tvorbu kvalitního blízkého a láskyplného vztahu.

„Proto, aby se muž stal otcem, ovšem nestačí být otcem biologickým” (Dudová, 2006, str. 8). Pouze biologické přivedení dítěte na svět nedělá z muže pro dítě otce, neboť hlavním tátou je pro potomka zejména ten, který se o něj postará, předá mu lásku a zajistí mu bezpečí. Biologický a sociální otec jsou tedy dvě odlišné pozice. V ideálním případě, se biologický otec stává také sociálním otcem. Biologický otec je zploditelem potomka. Sociální otec je dítěti nablízku, stará se o něj, vychovává jej. Biologická diference a pokrevní otcovství je stále stavěno do popředí, ovšem ukazuje se, že sociální dimenze hraje v praxi často významnější roli, neboť se jedná o vztahové pouto, které má dítě s otcem (Dudová, 2006). Biologická dimenze mateřství nebyla nikdy zpochybňována, na rozdíl od otcovské. Dlouhodobí a přechodní pěstouni, kteří nemají k přijatému dítěti biologickou vazbu, jsou právě sociálními otci. Dobrovolně si do péče berou cizí dítě, kterému předávají zkušenosti, názory, vychovávají jej a také o něj pečují. Tvoří s ním vztah, který dítěti supluje vztah s biologickým otcem. Dítě tak vyrůstá v rodině s rodiči a může tak prožít korektivní zkušenost rodinných vztahů.

„Zdá se, že otcovství je častěji chápáno spíše ve své sociální než biologické dimenzi. To může být spojeno s dlouho převládajícím chápáním mateřství jako daného instinkty, zatímco otcovství bylo spojováno s udáváním pravidel a zákona” (Dudová, 2006, str. 8). Autorka vysvětluje, že otcovství se dělí na sociální a biologické zejména pro nejistotu biologického (Dudová, 2006). Sociální otcovství se jeví jako důležitější a zásadnější jak pro otce, tak pro děti a celou rodinu. Biologické pouto mezi dítětem a otcem tedy nemusí být rozhodující v kvalitě péče a aktivitě při výchově. Náhradní rodinná péče poukazuje právě na sociální rodičovskou roli.

2.4 VZTAH OTEC A DÍTĚ

Vztah otec-dítě je specifický a odlišný od vztahu matka-dítě. Otcové jsou pro dítě důležití z jiných důvodů než matky. Hned několik autorů potvrzuje svými výzkumy myšlenku, že pozitivní zapojení otce do života dítěte jim značně prospívá (Marsiglio at el., 2000). Parke uvádí, že tento vztah také ovlivňuje akademický úspěch dětí, externalizaci chování a sociální chování (1996, cituji dle, Bronte-Tinkew, Moore, Carrano, 2006). Dle výzkumu Bronte-Tinkew mají otcové nejen svým vztahem, ale také výchovným stylem velký vliv na rizikové chování dospívajících jedinců. Pozitivnější vztah otce a dítěte je spojen se sníženým rizikem první delikvence a užívání návykových látek. Otcové jsou důležitou součástí života dětí ve všech jejich vývojových etapách a hrají důležitou roli při tvorbě identity dítěte (Bronte-Tinkew, Moore, Carrano, 2006). Otec je pro dítě kamarádem, učí jej jiným činnostem než matka.

2.4.1 Vztah otec a kojeneček

Zaměříme se na vztah otec-kojeneček a zejména na jeho tvorbu, neboť pěstouni tohoto výzkumu se nejčastěji setkávají s přijatým dítětem v kojeneckém věku. Vazba vztahu pěstoun-dítě se tedy začíná navazovat v raném věku dítěte.

Anderson uvádí tři základní faktory, které ovlivňují vztah otec-kojeneček. Prvním z nich je Příprava pokoje pro dítě. Proces přibližování se k dítěti se u otců projevuje přípravou domova pro dítě. Otcové vkládají energii a fyzickou sílu do úprav domova tak, aby v něm bylo dítěti co nejlépe. Autor uvádí, že se tak otcové na dítě navazují nejen fyzicky, ale zejména psychicky. Svou péčí a touhu postarat se o dítě a ochránit jej vkládají právě do úprav a přestavby pokojů (Anderson, 1996). Při přípravě pro vstup do pěstounské péče, se rodina také připravuje na příchod dítěte přestavbou bytu a přípravu domova. Je potřeba dítěti připravit prostor, ve kterém bude mít své soukromí, rodina upravuje prostředí a připravuje se tak na příchod nového člena, i když například ještě není specifikováno, v jakém věku dítě bude. Pěstouni se tak naladují a připravují na dítě. Druhým faktorem je Vztah Otec-Otec a třetí Anderson popisuje jako Manželčina podpora. Druhé dva faktory ukazují, že pro otce jsou důležité dosavadní vztahy pro prohloubení vazby s kojencem. Berou svůj vztah s otcem jako pozitivní či negativní příklad a snaží se se svým dítětem navazovat podobné nebo zcela odlišné propojení. Otcové, jak biologičtí tak pěstounští, touží po tom být stejně dobří a významní jako

jejich otcové, nebo se naopak snaží být dítěti jiným, lepším otcem, než jaký byl ten jejich pro ně samotné. Manželka hraje význam jako emoční podpora a také jako zdroj informací co a jak pro dítě dělat (Anderson, 1996). Pěstouni kladou velký důraz na partnerku a její podporu a motivaci pro pěstounskou péči. Je pro ně klíčové, aby výchova a přijetí dětí z ústavu byl společný projekt, na kterém se podílí oba rodiče a mohou vzájemně sdílet radosti i starosti, které výchova přináší.

Otcové cítí potřebu chránit dítě, projevovat mu lásku a být emocionálně zúčastnění v životě kojence (Kennedy, 1989; Anderson, 1996). Autoři se shodují, že péče o dítě a předávání svých životních zkušeností je pro otce zásadní. Vztah otec a kojeneček se tedy vzájemně doplňuje. Dítě potřebuje bezpečí a péči a otcové mají potřebu chránit dítě.

2.5 TEORIE K TÉMATU

2.5.1 Teorie attachmentu

Teorie vazby (attachmentu) je nejčastěji pojímána jako vztah dítěte s matkou, který jedinec navazuje již v raném věku svého života. Petrovich a Gewirtz tvrdí, že citová vazba matky s dítětem je nezbytná pro přežití mladých savců, kteří nemají při narození plně rozvinuté motorické a percepční schopnosti, které se jim pomalu vyvíjí během dětství. (Petrovich & Gerwartz, 1991) Bowlby tvrdí, že mateřská péče je pro vývoj dítěte a jeho mentální zdraví stejně důležitá jako živiny pro fyzické zdraví (1969, cituji dle Thorová, 2015).

Kojeneček může s matkou navázat hned několik typů vztahu, popsány jsou hlavní čtyři. Ainsworthová definovala tři z nich, čtvrtý doplnila později Mary Mainová. Typ úzkostně vyhýbavý je charakteristický u dětí, jejichž matka je méně zúčastněná a nereaguje na potřeby dítěte. Dítě se matce vyhýbá, od matky utíká, nemá velký zájem o průzkum okolí. Typ úzkostně vzdorující se vyskytuje zejména v případech, kdy matka svou péči a interakci s dítětem řídí dle svých potřeb a reaguje na dítě rozporuplně. Při této vazbě se dítě snaží přibližovat k matce, ale reaguje na ni negativně a reakce na ni jsou ambivalentní. Typ bezpečného připoutání je ideální vazbou mezi matkou a dítětem. Matka reaguje přiměřeně a konzistentně. Posledním typem je

nejistá/dezorganizovaná vazba, při které matka na dítě reaguje zcela dezorientovaně a její chování je nevypočitatelné (Thorová, 2015).

Ainaworthová uvádí čtyři hlavní predikce, které posuzují důležitost a kvalitu citového připoutání dětí ve věku 12-18 měsíců. První z nich ukazuje, že pokud je matka citlivá na signály svého dítěte a reaguje vhodnými způsoby, dává tak dobrý základ pro tvorbu bezpečného vztahu matka-dítě (1984, cituji dle Paquette, 2004). Za druhé, kojenci, kteří mají bezpečné vztahy se svými matkami, mají tendenci prozkoumat své prostředí více než nejisté děti a následně rozvíjet lepší sociální kompetence v předškolním a školním věku. Zatřetí, vazba matka-dítě je v průběhu života relativně stabilní. Waters, Crowell et al. ve svých studiích zjistili, že připoutání kojenců a dospělých, o 20 let později, značně koreluje (Waters, E., Crowell, J., Treboux, D., Merrick, S., & Albersheim, L., 1995). Nakonec se zdá, že dochází k mezigeneračnímu přenosu této citové vazby. Studie ukazují, že existuje shoda mezi vazbou matek a vazbou jejich dětí. Citová vazba dítěte a vychovatele je jedním ze základních kamenů, které dítě využívá při prozkoumávání světa a učení se mezilidským vztahům. (Ward & Carlson, 1995).

Attachment otec-dítě

Teorie připoutání navrhuje hierarchický model postav, ke kterým dítě navazuje vztah. Hlavní postavou bývá matka. Kojenci však tvoří vazbu i k otcům. Připoutání kojenců probíhá u obou rodičů přibližně v stejnou dobu a to během prvního roku života. Většina z kojenců projevuje preferenci pro své matky, o čemž svědčí jejich separační úzkost (Paquette, 2004). V průběhu let vědci prokázali, že vazby získané u matek a otců jsou na sobě nezávislé, což naznačuje, že u dětí se může u každého z rodičů rozvinout jiný druh připoutání (van I Jzendoorn, 1995). Myslím si, že pro dítě je důležité, aby alespoň s jedním z rodičů/pečovateli mohlo navázat bezpečnou vazbu, která pozitivně ovlivňuje vývoj dítěte.

Paquette se ve svém článku pokouší aplikovat teorie připoutání na otce. Uvádí, že otcové hrají zvláště důležitou roli při rozvoji dětské otevřenosti ke vnějšímu světu. Uvádí, že otcové mají tendenci překvapovat děti, destabilizovat je a podpořit je v riskování. To by jim mělo umožňovat učit se být statečnými. Také je to podporuje v sebedůvěře při neznámých situacích, kde se za sebe mají děti postavit. Autor tvrdí, že je děti potřeba stimulovat a motivovat stejně tak jako je třeba je uklidnit a zajistit.

Stimulaci dostávají především prostřednictvím fyzické hry, kterou nejčastěji zažívají s otcem. Vazba s otcem je dle odborníků dynamičtější, dítě se učí jiným schopnostem než při vazbě s matkou a tato vazba formuje statečnost dítěte a jeho schopnosti se hájit (Paquette, 2004). Autor také upozorňuje na rozdílné role mateřské a otcovské. Zamýšlí se nad tím, do jaké míry jsou rodiče schopni se vzájemně v rolích nahradit. Na závěr připomíná, že vazba matka-dítě je specifická oproti vazbě otec-dítě a bylo by vhodné vyvinout metodu pro hodnocení kvality aktivačního vztahu otec-dítě, jak to učinili Ainsworth a Wittig (Paquette, 2004).

2.5.2 Ericksonova vývojová stádia

Psycholog Erik H. Erikson zpracoval v rámci vývojové psychologie osm základních stádií vývoje, od narození po smrt jedince. Jednotlivá stádia jsou charakterizována krizí a úspěšné vyřešení konfliktu dovádí jedince k růstu a rozvoji. Při překonání krize jedinec získává novou zkušenost, ctnost. Přiblížíme si dvě stádia, ve kterých se nejčastěji pohybují děti, které si respondenti výzkumu berou do pěstounské péče. Proto jsou tato stádia důležitá i pro mou práci. Jedná se o první a druhé stádium. Obě tato stádia hovoří o velké důležitosti péče okolí a poskytování bezpečí dítěti pro jejich úspěšné zdolání. Je zde tedy pro dítě důležité, aby mu pečovatelé, nejčastěji matka a otec, dávali dostatečnou lásku, péči a ochranu.

1. Základní důvěra x Základní nedůvěra, ctnost - naděje

První stádium se týká novorozenců a kojenců. Pro dítě, které na svět přichází bezbranné a závislé, je klíčová péče, kterou mu poskytuje okolí. Pro dítě je důležitá dostatečná míra empatie a citlivého přístupu. V tomto období získává kojeneček důvěru ve svět a život obecně. Frustrace, kterou prožívá a následná péče, která je mu poskytována, mu dodává víru a naději v dobrý svět. Když je dítě v bezpečí a pohodě, otvírá se podnětům okolního světa (Thorová, 2015).

2. Autonomie x Stud, ctnost - vůle

Stádium od dvou do tří let života dítěte, které je popsáno jako období víry ve své schopnosti. Dítě se učí poznávat svět i fyzicky, díky pohybovému vývoji. Dítě je v tomto období citlivé na přehnanou kontrolu či naopak nezájem rodiče, které jej mohou vést k nejistotě či pocitům studu. Rodič by měl dítě v tomto stádiu motivovat,

podporovat v prozkoumávání světa a měl by mu být bezpečným místem, kam se dítě po průzkumech okolí vrací (Erikson, 2015; Thorová, 2015).

Dalším vývojovým stádiem, které se vztahuje k výzkumnému vzorku diplomové práce, je sedmé stádium. Toto období a daná krize se vztahuje k otcům pěstounům, kteří si v tomto vývojovém období nejčastěji berou děti do péče.

7. Generativita x Stagnace, ctnost – péče o druhé

Jedná se o věkové rozmezí od 25-64 let. Jedinec se nesoustředí pouze na sebe nebo na partnerský vztah, ale v jeho zájmu je rozšířit svou rodinu a společnost obecně. Jedná se o produktivní období, kdy dospělý pracuje, tvoří a plodí děti. Pečuje o potomky a tvoří něco, co po něm ve světě zůstane. Základní motivací je péče o druhé, která se při úspěšném vyřešení konfliktu stává ctností, kterou si jedinec nese do dalšího stádia života (Thorová, 2015).

2.6 OTEC/PĚSTOUN

2.6.1 Pěstouni mužského pohlaví

Autoři uvádí, že pěstounští otcové se účastní péče a výchovy přijatých dětí aktivně (Wilson, Fyson, Newstone, 2007; Riggs, Delfabbro, Augoustinos, 2010). Ve výchově plní i úkoly, které mohou být u předchozích generací posuzovány spíše za povinnosti mateřské role. Autoři sem řadí například úklid domácnosti, čtení příběhů, uspávání dětí, uklidnění rozrušeného dítěte, pomoc s domácími úkoly a probírání problémů či obav s dětmi. Z výzkumů je zřejmé, že otcové pěstouni aktivně podporují své pěstounské děti nezávisle na jejich pohlaví a snaží se být pro dítě pozitivním mužským vzorem. Pěstounům, stejně jako biologickým otcům, záleží jak na předání praktických tak i emočních aspektů péče. Chtějí, aby pěstounské děti viděly a věděly, skrze jejich činy a výchovu, že muži jsou schopni dobře se vztahovat k dětem, manželkám či partnerům. Nabízejí tak některým dětem novou zkušenost s mužem (Wilson, Fyson, Newstone, 2007). Vnímám, že někteří pěstounští otcové přikládají velkou váhu korekční zkušenosti, kterou mohou děti v jejich péči zažívat. Mohou se naučit jednat s muži a navazovat s nimi bezpečný vztah.

Newstone uvádí, že v mnoha případech jsou pěstouni jedinými dospělými muži, kteří jsou trvale přítomni v životě pěstounských dětí. Očekává se tedy, že mužští pěstouni budou „vzorem“ pro mládež (Newstone, 2000). Muži pěstouni sami pocítují důležitost jejich role, která ale není dostatečně specifikovaná a tak může docházet k obavám, jak roli dostatečně naplnit. Autor udává dvě základní role, tradiční a pečující.

„Tradiční“ mužský vzor

Tento model potvrzuje tradičnější a stereotypnější mužské vlastnosti, jako je fyzičnost, disciplína, nastavení hranic a tlačení dětí k dosažení jejich potenciálu. Tito otcové mají „maskulinní“ vlastnosti, které mohou být vhodné pro řešení antisociálního chování dětí a tito muži jsou schopni zejména starším chlapcům pomoci pochopit jejich sexuální roli (Christie, 1998, cituji podle Newstone, 2000). Otcové v tomto modelu často pracují ve světě mimo rodinný dům a zajišťují rodinu materiálně.

„Pečující“ mužský vzor

Tyto modely mužnosti mají tendenci zdůrazňovat pečovatelské a láskyplné vlastnosti, které jsou obecně považovány za netypické pro muže. Tito otcové kladou

důraz na péči a projev lásky. Tento model v podstatě předpokládá, že muži a ženy jsou zaměnitelní jako pečovatelé. Muži vyzývají stereotypní pojetí otcovské role a ukazují „nové možnosti jak být mužem“. Vyvrací názor, že muži jsou oproti ženám emocionálně chladní a neschopní pečující péče (Newstone, 2000).

Mnoho pěstounských dětí zažilo zneužívání ze strany mužů, bylo svědkem týrání nebo násilí mužů vůči jiným, nebo nemělo ve svých životech stabilní nebo důslednou přítomnost dospělých mužů. Být přítomným, spolehlivým, důvěryhodným a bezpečným, dobrým pečovatelem a podporou pečovatelky jsou základní pečovatelské vlastnosti mužského pohlaví při poskytování alternativních zkušeností dětem (Newstone, 2000; Wilson, Fyson, Newstone, 2007).

Podle mého názoru se tradiční a pečující mužský vzor u pěstounů často mísí a prolíná. Pěstouni projevují své maskulinní, ale i pečovatelské vlastnosti. Projevem péče a lásky je u dlouhodobých nepříbuzenských nebo přechodných pěstounů již fakt, že si berou do péče a přijímají do své rodiny cizí, neznámé dítě. Vnímám, že pěstouni jsou pro děti, které mají v péči, zejména v roli otce a pečují o děti jako o biologické děti. Myslím si, že pěstounská otcovská role má svá specifika, neboť přijetí dítěte a kontakt s biologickou rodinou může ovlivňovat navazování vztahu s dítětem a ustálení v roli pěstouna.

3. VÝZKUMNÁ ČÁST

3.1 VLASTNÍ REFLEXE A CÍL VÝZKUMU

3.1.1 Reflexe vlastní zkušenosti se zkoumanou tematikou

Dlouhodobě spolupracuji s doprovodnou organizací pro pěstounské rodiny. V rámci odlehčovacích pobytů, táborů, víkendových akcí a vzdělávacích programů se k pěstounské péči dostávám z různých pohledů. V kontaktu jsem nejen s pracovníky, kteří pěstounům nabízí péči a pomoc, potkávám se také s pěstouny a hlavně pracuji s dětmi, které v těchto rodinách vyrůstají.

Díky těmto zkušenostem a také díky své vlastní rodinné zkušenosti jsem zastáncem rodinné výchovy. Myslím si, že je pro vývoj a růst dítěte důležité, aby poznalo bezpečné prostředí, mohlo se identifikovat s rodiči a prožívat přijetí od dospělého. Myslím si, že kojenecké i dětské ústavy se často velmi aktivně snaží rodinu a její prostředí dítěti nahrazovat a nabízet, ale ústav, dle mého názoru, rodiče nahradit nemůže. Pěstounská péče je v mých očích příjemnou alternativou mezi ústavem a biologickou rodinou nebo adoptí. Pro mnoho párů je náročné splnit kritéria k adopci a pěstounství dává dítěti možnost prožít část nebo i celé dětství a dospívání v jedné rodině s náhradními rodiči.

Při bakalářské práci jsem se věnovala Motivaci pěstounů mužského pohlaví pro vstup do pěstounské péče. Chtěla jsem proniknout do problematiky pěstounů otců, protože si myslím, že je důležité dát prostor i jim, neboť v péči o dítě mají stejně významnou, i když rozdílnou, roli než matky pěstounky. Chtěla jsem vědět, jestli otcové touží po tom být někomu rodičem, chtějí se stát otcem anebo se pouze nesou na jakési vlně partnerčina přání nebo touhy. V bakalářské práci jsem zjistila, že je to velmi komplexní rozhodnutí. Často jej ovlivňuje faktor rodinné nebo životní situace: zdravotní důvody jednoho z partnerů, věk rodičů nebo dětí, změna zaměstnání manželky a jiné. Dalším silným faktorem se ukázala touha pomoci dítěti a zajistit dobré dětství někomu, komu se zatím vstup do života velmi komplikoval. U otců se ukazovalo, že jsou to velmi často rodinné typy, kteří rádi pomohou dítěti a rozšíří tak i svou rodinu. V neposlední řadě byla důležitá právě partnerka a společný partnerský vztah. To, že je vztah dostatečně silný a jistý, aby novou životní situaci ustál. Pro většinu

mužů bylo také důležité, že je partnerka velmi motivovaná do pěstounské péče jít. Mimo tato důležitá témata se ve výzkumu objevila i vedlejší témata, která se objevovala napříč rozhovory, a jedno z nich mě velmi zaujalo a inspirovalo právě k vypracování diplomové práce. Téma jsem pojmenovala Vnímání přijatého dítěte jako vlastního. Respondenti se v rozhovorech dostávali ke vztahu k přijatým dětem. Připodobňovali cestu do kojeneckých ústavů cestě do porodnice a pro některé z nich bylo těžké rozlišovat děti podle toho, jestli je vlastní či přijaté.

Rozhovory s pěstouny k bakalářské práci, a to jak byli muži pěstouni otevření mluvit o vztahu k dětem, mě inspirovalo pro téma diplomové práce. Vzhledem k tomu, že se danému tématu již nějakou dobu intenzivněji věnuji, bylo důležité, abych k práci a získávání dat přistupovala dostatečně nezaujatě. Díky vedení a přípravě k rozhovorům si myslím, že jsem k výzkumu přistupovala bez zaujetí.

3.1.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je oslovit pěstouny-muže aby popsali svůj vztah s přijatými dětmi. Aby popsali, jak vztah vzniká, jak se vyvíjí a co pro ně osobně tento vztah znamená. Zmapovat jak se cítí pěstouni jako otcové, jestli vztah k přijatým a biologickým dětem má své podobnosti nebo rozdíly. Jak vnímají, jakým způsobem na vztah pěstoun-dítě nahlíží společnost a jestli to jejich vztah k dítěti ovlivňuje.

Záměrem je získat pohled pěstounů na náhradní rodinnou péči a otcovství k přijatým dětem při nepříbuzenské pěstounské péči. Data jsou získávána pouze z vybraného vzorku pěstounů, výsledky tedy nejsou zobecnitelné na celkovou situaci v celé České republice a na všechny pěstouny.

4. KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Praktická část práce a sběr i analýza dat jsou zpracována kvalitativně. Tato část práce má za úkol oslovit pěstouny mužského pohlaví a získat pomocí rozhovorů jejich názory a zkušenosti s otcovstvím u přijatých dětí do pěstounské péče. Data z rozhovorů jsou dále zpracována tematickou analýzou a jsou vytvořena společná témata, která se k problematice v rozhovorech objevují.

4.1 VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Hlavní výzkumnou otázkou této práce je: Jak vnímají pěstouni mužského pohlaví svůj vztah k dětem, které mají v pěstounské péči?

Dále se ve výzkumu zajímám i o další otázky k tomuto tématu, které souvisí se vztahem, jeho vývojem, začátkem vztahu a v čem se liší nebo připodobňuje od jiných vztahů. Dalšími výzkumnými otázkami pro mou práci jsou:

Jaký byl začátek vztahu, jak se vztah navozoval?

Je zde určitá podobnost či rozdíl oproti vztahu k dítěti přijatému a vlastnímu/biologickému?

Jaké byli prvotní emoce, když se pěstouni seznamovali s dětmi?

Jaké jsou klíčové momenty pro pěstouny, které pomáhaly/pomáhají tvořit vztah rodič/pěstoun a dítě?

Jak se vztah vyvíjí? Jaký je dnes?

4.2 ETIKA VÝZKUMU

Respondenti byli v první řadě seznámeni s tématem diplomové práce. Informace o tématu, sběru dat i podmínkách spolupráce získali již od klíčových pracovníků. Pokud pěstouni souhlasili se spoluprací, byly předány kontakty výzkumníkovi. Dále jsme se kontaktovali telefonicky, respondent byl blíže seznámen s charakteristikou výzkumu, cílem a průběhem spolupráce. Následně jsme se domlouvali na společných schůzkách. Vzhledem ke komplikacím, které vznikaly na základě opatření v závislosti na COVID-19, jsme byli s některými účastníky nuceni provádět rozhovory prostřednictvím

videohovorů. Využívali jsme online portály Skype nebo Whatsapp, kde jsme nejprve zkontrolovali kvalitu hovoru, zvuku i obrazu a poté jsme přistoupili k samotnému rozhovoru. Před reálným i online rozhovorem byl respondent znovu informován o možnosti ukončení průběhu získávání dat kdykoli, kdy se bude cítit v diskomfortu. Byl popsán průběh rozhovoru, upozornění na okruhy, kterým se budeme věnovat a diskutovat o nich. Účastníci podepsali informovaný souhlas, čímž vyjádřili svolení k poskytování audiozáznamu z rozhovoru. Souhlasili s následným přepisem záznamu a prací se získanými daty. Účastníci jsou v přepsaných rozhovorech anonymizováni, jsou vynechány informace o jejich bydlišti, jméně či jméně jejich dětí, o jejich konkrétní práci tak, aby byla zachována anonymita a bezpečí respondentů. Někteří respondenti si přáli nahráný záznam po zpracování smazat a nechat je pouze v přepsaném a anonymizovaném formátu.

Nahrávky nejsou přímou součástí diplomové práce, neboť obsahují citlivé informace a jména rodinných příslušníků, pracovníků, názvy měst, škol nebo ústavů. Veškerá jména jsou v prepisech nahrazena fiktivními, aby byla zachována anonymita rodin.

4.3 SBĚR DAT

Data byla získávána formou polostrukturovaného rozhovoru. Z rozhovorů byla pořízena audionahrávka, která byla dále zpracována a přepsána. Přepisy rozhovorů obsahují fiktivní jména, aby došlo k anonymizování dat. Po přepsání audionahrávky, byly na přání některých respondentů záznamy smazány.

Úvod rozhovoru obsahoval popis diplomové práce, připomenutí hlavních cílů rozhovoru, podmínek o nahrávání a respondent souhlas vyjádřil podpisem informovaného souhlasu.

Poté jsem respondentovi přiblížila, proč jsem si pro diplomovou práci zvolila právě toto téma. Proč a jak je mi oblast pěstounství blízká, jak dlouho spolupracuji s organizací, jaké jsou mé důvody pro výzkum na dané téma. Jaká byla má motivace pro téma a proč je pro mě pěstounův názor důležitý. Nejprve jsem pěstouna požádala, aby mi přiblížil svou rodinu, kolik má dětí, kolik přijatých, jak jsou staré a jak dlouho je pěstounem. Pobavili jsme se o tom, proč se stal pěstounem. Pokud jsme se již znali z dřívější spolupráce, připomněli jsme si, o čem jsme se bavili při posledním rozhovoru

a jak se rodinná situace změnila. Toto úvodní představení a charakteristika rodiny napomohly nejen k orientaci v situaci a ujasnění podrobností a rodinných vztahů, ale také to navodilo příjemnou atmosféru. Bylo zajímavé pozorovat jakým způsobem rodinu a přijaté děti pěstoun představuje a byl to první krok ke sdílení pocitů a názorů. Dále jsme se za pomoci osnovy věnovali připraveným okruhům a otázkám, které jsem chtěla předložit všem respondentům. Dále jsem se aktivně doptávala na podrobnosti, potřebné informace, pocity pěstounů a jejich názory. Pořadí otázek se občas lišilo v rámci kontextu rozhovoru. Na závěr byl dán prostor pro nevyslovené myšlenky či témata, která považuje respondent za důležitá, aby se v rozhovoru objevila. Poté byl vypnut záznam a společně jsme zrekapitulovali průběh rozhovoru. Ptala jsem se respondenta na pocity, jestli rozhovor proběhl v pořádku a můžeme komunikaci ukončit. Také jsme většinou chvíli mluvili o nynější celorepublikové situaci, jak rodina zvládá opatření a karanténu související s COVID-19, jestli jsou v pořádku apod. Poté jsme se rozloučili, poděkovala jsem za spolupráci a rozhovor ukončila.

Rozhovor s každým respondentem trval v průměru 90 minut. Tato osnova fungovala jako kostra pro polostrukturovaný rozhovor:

- Prosím představte sebe a svou rodinu. Jak dlouho jste pěstounem, kolik máte dětí, kolik je jim let...
- Jaké pro vás je být pěstounem?
- Kdy a kde jste se poprvé potkal s dítětem a jaké to pro vás bylo? Co setkání doprovázelo, co to ve vás vyvolávalo? (Šťěstí a radost? Obavy?)
- Po jak dlouhé době jste dítě dostali do péče?
- Jak probíhal první kontakt s dítětem než se dostalo k vám domů? Byly pro vás tyto návštěvy důležité? Jak, v čem? Bylo jich dost nebo byste si přál více?
- Jaké to bylo, když jste si pro dítě jeli a vezli si ho domů?
- Jaké byly začátky vašeho společného soužití? Co to doprovázelo? Jak jste se v tom cítil?
- Jsou nějaké situace, které jsou pro vás a vaše dítě klíčové? Pro váš společný vztah?

- Vnímáte podobnosti nebo rozdíly ve vztahu k přijatým a vlastním/biologickým dětem?
- Proměňuje se nějak váš vztah s přijatým dítětem? Jak, v čem?
- Jaký je váš vztah nyní? Popište mi prosím váš vztah s dítětem.
- Prostor pro další informace.

4.4 ANALÝZA DAT

Pro zkoumání a analýzu dat jsem zvolila tematickou analýzu (dále jen TA). Tato metoda je hojně využívána pro svou flexibilitu a schopnost nahlédnout do hloubky témat zkoumané problematiky. Při analýze TA organizujeme a rozebíráme získaná data. Jejím cílem je data nejen zorganizovat, ale také je přehledně popsat a získat tak důležitá témata vypovídající o určité skupině lidí (Braun & Clarke, 2012). Pružnost této metody se projevuje zejména v možnostech induktivní či deduktivní analýzy. Deduktivní způsob TA umožňuje kódovat a navrhnout témata, která již existují v určitém kontextu či teorii. Opačný postup, tedy induktivní způsob, umožňuje kódovat a navrhnout témata z obsahu získaných dat (Hendl, 2016).

V případě této diplomové práce jsem zvolila induktivní způsob TA a účelem bylo přiblížit se a uchopit obsah výpovědí respondentů.

Postupovala jsem dle šesti fází, které popisuje Hendl (2016):

1. Seznámení se s daty: Výzkumník opakovaně čte text (přepsaný rozhovor s respondentem) nebo případně poslouchá nahrávku rozhovoru. Cílem této fáze je důkladně proniknout do textu a zaznamenávat své poznatky vpisem vlastních poznámek do textu.

2. Generování počátečních kódů: V této fázi se vytváří označení, neboli kódy, která identifikují vlastnosti, které by mohly mít potenciál v zodpovězení otázek.

3. Vyhledávání témat: Výzkumník opakovaně prověřuje kódy. Hledá spojitosti a tvoří tzv. „kandidáty na téma“.

4. Propracování témat a jejich revize: V této fázi ověřujeme témata. Zjišťujeme jejich smysluplnost a ověřujeme je ve srovnání s původními daty. Jedná se o kontrolní fázi, při které témata dokládáme citacemi.

5. Vymezení témat: Výzkumník určuje obsah a orientaci téma, kterému také dává vhodný název.

6. Příprava zprávy: Psaní výsledného reportu. Konečná fáze a hodnocení výzkumu (Hendl, 2016).

4.5 VÝBĚR RESPONDENTŮ

Pro rozhovory k mému výzkumu jsem volila pěstouny mužského pohlaví, kteří jsou starší 20 let. Mezi hlavní kritéria pro výběr do výzkumného vzorku patří minimálně 12ti měsíční zkušenost s pěstounskou péčí. Forma pěstounské péče musí být nepříbuzenská. Dále vybraný respondent musel být v minulosti otcem vlastních, biologických dětí. Pěstoun tedy musel mít zkušenost s výchovou dětí jak biologických tak získaných formou dlouhodobé nebo přechodné pěstounské péče. Jedná se pouze o pěstouny, kteří nejsou s přijatými dětmi v příbuzenském vztahu (např. strýc-synovec/neteř, děda-vnuk/vnučka).

Pro získání vhodných respondentů jsem kontaktovala organizace doprovázející pěstounské rodiny. Dále jsem také kontaktovala pěstouny, se kterými jsem spolupracovala při výzkumu ke své bakalářské práci: Motivace pěstounů mužského pohlaví pro vstup do pěstounské péče. V souboru jsou pěstouni z různých částí České republiky. Jedná se zejména o Pardubický, Plzeňský a Olomoucký kraj, nadále jsou ve vzorku pěstouni z hlavního města Prahy. Velké množství z nich je doprovázeno organizací Děti patří domů, z. s.

Seznámení s respondenty

Respondenti si přejí zůstat anonymní. Jejich jména a jména dětí jsou fiktivní a nahrazují pravá jména účastníků.

Nyní se seznámíme s respondenty výzkumu. Jejich rodinnou situací, motivací pro pěstounskou péči a historií rodiny pro přiblížení výzkumného vzorku.

Jiří (rozhovor 1)

Pan Jiří v minulosti pečoval o synovce formou příbuzenské pěstounské péče, později se syn vrátil k biologickým rodičům. Jiří má 3 biologické syny, dnes již dospělé a dvě dcery, sestry, v pěstounské péči. Dlouhodobými pěstouny jsou již 11 let a budou přijímat třetí dítě do pěstounské péče. Dcery přijímali v kojeneckém věku, dnes je té starší 11 let.

Jakub (rozhovor 2)

Pěstounská péče na přechodnou dobu. V průběhu 7 let poskytování přechodné péče se o něj doma vystříдалo 10 dětí. Nejdelší pobyt dítěte v rodině byl 11 měsíců, nejkratší časový úsek, kdy bylo dítě v péči pěstounů je šest neděl. Nejčastěji jsou děti v rodině 3-6 měsíců. Do péče se jim nejčastěji dostávají novorozenci a kojenci, kteří do rodiny přichází již z porodnice. Mimo pěstounství má pan Jakub zaměstnání, kam denně dochází, manželka zůstává doma s dětmi. Jakub je vlastním otcem čtyř dnes již dospělých dětí.

Pěstouny na přechodnou dobu se stali s manželkou hlavně pro to, že chtěli pomáhat dětem a žena se velmi ráda stará o miminka. Pan Jakub je velkým zastáncem domácí péče jak o děti, tak o staré či nemocné lidi.

Petr (rozhovor 3)

Petr je pěstounem dvou dívek, sester, již 2 roky. Má dospělého syna z prvního manželství. Do pěstounské péče si s manželkou brali sourozeneckou dvojici, protože chtěli pomoci dětem, které mají menší možnost se do pěstounské péče dostat. Dcery tedy přišly do rodiny současně, mladší byly 2 roky, starší 4. Dcery se do rodiny dostaly z přechodné pěstounské péče.

Michal (rozhovor 4)

Michal je otcem 2 vlastních dcer, které mají dnes již vlastní rodiny. Pěstounem je šestým rokem a v péči mají s manželkou 11 letou dceru Aničku, která trpí mentální retardací, autismem a oční vadou.

Manželé si chtěli do péče vzít konkrétně Aničku, protože se o ni manželka dlouhodobě starala v ústavu, kde dříve pracovala. Nyní je manželka s dcerou doma a pan Michal má zaměstnání, které každodenně navštěvuje.

Lukáš (rozhovor 5)

Lukáš je pěstounem již 12 let. Má dospělého přiznčeného nevlastního syna, biologickou třináctiletou dceru a dvě dívky, sestry, v pěstounské péči. Marie se do rodiny dostala v 10 měsících z kojeneckého ústavu a Zuzana se do rodiny dostala ve 3 měsících.

Manželé zvolili pěstounskou péči ze zdravotních důvodů manželky, a protože žena dlouhodobě pracovala v oblasti náhradní rodinné péče.

4.6 LIMITY PRÁCE

Hlavním limitem této práce je podle mého názoru neosobní setkání s respondenty. Bylo nutné využít videohovorů kvůli opatřením spojených s onemocněním COVID-19. Vzhledem k celostátní i světové situaci bylo toto řešení dostačující a pochopitelné, ale vnímám, že sběr dat ochudilo o osobní napojení a zachycení všech reakcí pěstounů. Při zpracování výsledků a tematickém analyzování rozhovorů, mě napadaly další otázky, které by rozvíjely odpovědi a přibližovaly by se tak více k prožitkům pěstounů. Za limit může být také považováno, že výsledky výzkumu nelze aplikovat na širší populaci, jelikož se jednalo o jedinečnou zkušenost daných pěstounů.

5. VÝSLEDKYVÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Nyní se budeme věnovat tématům, která se v rozhovorech objevují. K rozhovorům jsem přistupovala hromadně, snažila jsem se hledat názory, myšlenky a témata, která jsou i ve velmi odlišných rodinných situacích podobná. Zaměříme se nejprve na společná, často se vyskytující témata, poté se budeme věnovat i jiným zajímavým názorům vycházejících z rozhovorů s pěstouny. V závorce (číslo rozhovoru, řádek) jsou odkazy na danou citaci v přepsaném rozhovoru, který je součástí přílohy.

Prvním zajímavým fenoménem, kterého jsem si všimla již při kontaktování pěstounů a sběru dat, je podobnost některých aspektů u pěstounů. Rozhovory jsem prováděla s pěti pěstouny. Jedním z nich byl přechodný pěstoun (Jakub), to znamená, že se za období, kdy je pěstounem, setkal s velkým množstvím dětí různého etnika či pohlaví. Zbylí čtyři pěstouni jsou pěstouny dlouhodobými a mají jedno až dvě děti na tzv. celý život. Zajímavé ale je, že i když jsem pěstouny kontaktovala skrze doprovodné organizace, nebo díky dřívější spolupráci a jednotliví respondenti se vzájemně neznají, všichni dlouhodobí pěstouni jsou otci dcer. Znamená to, že si všichni do pěstounské péče vzali z ústavu či od přechodných pěstounů děvčata. Bylo tedy zajímavé pozorovat a věnovat se vztahu otců a dcer. Přijde mi důležité na tuto podobnost upozornit, protože se tím pádem věnujeme zejména tomu: Jak pěstouni mužského pohlaví vnímají svůj vztah s přijatými dcerami.

Další společnou charakteristikou těchto pěstounů je přijetí a péče o sourozenecké dvojice. Tři z pěti pěstounů se starají o dvě děti, které jsou v biologickém sourozeneckém vztahu. To znamená, že si rodina do pěstounské péče vzala jednu dívku a její biologické matce se později narodila další dcera, kterou znovu odložila do ústavní péče a nabídla ji k adopci či pěstounství. Chtěla bych tím přiblížit, že se jedná o pěstouny zkušené a dlouhodobé, kteří pečují o více dětí. Pěstoun Michal má s manželkou v péči pouze jedno dítě, ale jedná se o dívku s mentální retardací, autismem a oční vadou, tudíž péče o ni je velmi náročná. Rodina si přála vzít do péče dětí více, ale nakonec si vzhledem ke zdravotnímu stavu dívky vzali pouze ji, neboť si přáli věnovat jí dostatek energie a péče. *„Původně jsme chtěli vzít dvě, ale naštěstí jsme to neudělali, protože si myslím, že to by byl už hodně velký záhul. Někdo to dává, ale já myslím, že pro nás by to bylo moc náročný.“* (rozhovor 4, ř. 95-97). Čtyři z respondentů

přijímají do pěstounské péče děti v kojeneckém nebo batolecím věku, což je další faktor, který ovlivňuje to, jak se vztah tvořil, jak silná může být vazba otec a dítě. Jediný pěstoun, který přijímal dítě v předškolním věku je právě Michal.

Chtěla bych se ještě před společnými tématy zastavit u charakteristiky výzkumného vzorku. Jedná se o muže, kteří jsou ve stádiu střední nebo pozdní dospělosti. Jsou to muži, kteří mají často již dospělé vlastní biologické děti. Pouze pěstoun Lukáš má ještě třetí biologickou dceru v podobném věku jako dcery přijaté, má ale dospělého přiženěného syna, který s ním od raného dětství vyrůstal a nyní již bydlí sám. U respondentů se ukazuje silná vazba k rodině a rodinným vztahům. Nazvala bych je rodinnými typy, rádi se věnují dětem a aktivně s nimi tráví čas. Záleží jim nejen na vztazích s primární rodinou (manželka a děti), ale důležitá je pro ně i širší rodina a vztahy s jejich rodiči.

„...mám spoustu tet, strejdů, známých a rodinný vztahy jsou pro mě strašně důležité. A když jsem viděl, že celá ta naše široká rodina nám fandí, nikdo neměl problém, a já jsem, když už u nás holky byly, jsem třeba říkal tetám a strejdům o nich, tak polovina z nich brečela a těšili se na ně. To bylo strašně skvělý, to bylo strašně skvělý, strašně nabíjející“ (rozhovor 3, ř. 204-208).

Při analyzování dat jsem přemýšlela podle jakého vodítka témata prezentovat tak, aby jejich pořadí neurčovalo jejich sílu nebo hodnotu. Témata tedy popíšu podle časové posloupnosti, jak vztah začínal, tvořil se, co a jak jej ovlivňovalo, jak se proměňuje a jaký je teď.

TÉMATATA

5.1 PRVNÍ KONTAKTY

Na začátku každého pěstounství je první kontakt a setkání s dítětem. Rodině je doporučeno konkrétní dítě, za kterým se jede rodina do ústavu nebo k přechodným pěstounům podívat. Jedná se o první seznámení, fyzické propojení s dítětem. Rodina má čas se s dítětem seznámit, nakrmit jej, pohrát si s ním, poznat jej apod. V rozhovorech jsem se pěstounů na první kontakt s dítětem konkrétně ptala, neboť mi to samotné přijde jako velmi zlomový a důležitý zážitek pro vztah rodiče k dítěti.

Pěstouni se shodují, že před první návštěvou se již objevily rozmanité emoce, kterým se podrobněji věnuji v tématu Emoce. Cestou do kojeneckého ústavu nebo k přechodným pěstounům spolu často páry sdílely prožitky, radost i obavy.

„Strašně moc jsme si o tom povídali s manželkou, takže tak očekávání, možná strach nebo napětí z toho, jak nás ty holky přijmou“ (rozhovor 3, ř. 84-86).

„My jsme byli rádi, že už to konečně jede jo, protože my jsme se toho nemohli dočkat (...) No tak jsme byli rádi, že ho konečně máme a dával jsem pozor, abychom dojeli. No protože jsme jeli fakt brzo ráno a dlouhou cestu“ (rozhovor 2, ř. 68-79).

Pěstouni se shodují, že první setkání s dítětem bylo emočně silné a důležité. Znamenalo to velký okamžik nejen pro ně a rodinu, ale byl to podle nich důležitý moment pro dané dítě. Dále uznávají, že celý proces navštěvování a potkávání se ještě před tím, než šlo dítě k nim domů, bylo také klíčové a hodnotné pro obě strany.

„Samozřejmě, tam se vlastně seznamujete s tím dítětem jo, když se narodí biologický dítě, tak je to úplně něco jinýho (...) Ten první kontakt, jak si to dítě, jak se mu líbíte a jak to dítě se líbí vám. Tam je ten první kontakt, já bych řekl, hodně, hodně rozhodující“ (rozhovor 1, ř. 53-56).

„To určitě jsem taky potřeboval tyhle návštěvy. Nejde prostě přijít a vzít si ho jen tak, jo. Jestli se to dítě líbí, nelíbí, nějaký ty první návštěvy tam jsou důležitý pro oba, jo. Ty jsou potřeba. Pěstoun si zvyká, dítě si zvyká. Nějak tak si zvykat prostě. Je to něco jinýho, než kdyby přivezli konkrétní dítě k nám domů, tady ho postavili na zahradu a řekli: starejte se. To pro ně je to důležitý, to určitě“ (rozhovor 1, ř. 78-81).

„No ty byly velmi důležitý, velmi. Ty videohovory byly velmi důležitý. Protože my jsme se s holkama poznali jenom v tom jejich prostředí. Na chvílku v tom přechodným a oni už když jsme odjížděli tak na nich bylo vidět, že jsou na nás navázaný a že my jsme na vázaný na ně“ (rozhovor 3, 229-231).

„A myslím, že to důležitý je. Hlavně v tom, jestli si prostě padnete do oka nebo ne“ (rozhovor 5, ř. 111).

Ptala jsem se pěstounů, jestli lze toto nalad'ování a zvykání si na sebe k něčemu připodobnit. Pěstouni uvádí, že je to specifické a jiné, ale je v tom pro ně určitá podobnost s těhotenstvím partnerky a porodem dítěte.

„My jsme se tomu smáli, říkali jsme, že to bylo tak nějak přesně 9 měsíců, jako když jste těhotná jo, haha. Tak přesně 9 měsíců jsme vlastně vyřizovali ty všechny formality, když jsme si řekli ano a než jsme dospěli k tomu, že Anička byla u nás... tak to trvalo 9 měsíců“ (rozhovor 4, ř. 53-56).

„Jo jasně tam si vztah vlastně už budujete před porodem... budujete si nějaký, takovej ten kontakt s tím dítětem nebo s plodem vlastně. A potom když se narodí tak je to víceméně z 99,9% jasný, že to prostě bude, a pak jsou nějaký nechtěný děti takže... Tady je to podobný ale jiný. Je to něco jinýho. Tady si to musíte všechno vybudovat jo, prostě najednou přijdete a vidíte před sebou dítě, který musíte... Ten vztah nějak s ním navázat a tohle všechno... Je to trošku jiný jo, je to trošku jiný“ (rozhovor 1, ř. 62-67).

Respondent Lukáš upozorňuje, že vztah s dítětem si tvořil už při čekání na dítě, na to až se najde vhodná shoda s jejich přáním a již v tu dobu se nalad'oval na to, že bude pěstoun, otec.

„No ty jo. Asi bych to těhotenství připodobnil k tomu, že si zažádáš o to dítě. Pak ti nějaký děti jsou nabízený, ty se pak na nějaký naladíš a pak je ten proces nějakou dobu. Ten přípravný. To seznamování, tak to bych řekl, že než si děti vezmeš do péče, to bych připodobnil k těhotenství“ (rozhovor 5, ř. 205-208).

Pěstouni popisují, že první setkání a následný pravidelný kontakt s dětmi je klíčový pro pěstounskou práci. Je to specifická situace, při které se pěstoun ladí na svou novou roli náhradního rodiče již při administrativních přípravách na pěstounskou péči. První kontakt s dítětem je pak tím důležitým krokem, který je přiblíží s dítětem.

Další návštěvy či hovory s dětmi jsou pak vhodné pro prohloubení vztahu. Dítě si zvyká na rodiče a rodič se ladí na konkrétní dítě, které se brzy stane součástí domácnosti.

5.2 NAVAZOVÁNÍ VZTAHU

Poté co jsme se seznámili s tím, že první kontakt je pro pěstouny klíčový, ráda bych se zaměřila na to, jak se z pohledu pěstounů vztah s přijatými dětmi navazoval. Toto téma dále dělím na podtéma Napojení se na dítě a Navazování hlubokého vztahu.

5.2.1 Napojení se na dítě

Všichni respondenti, kteří jsou dlouhodobými pěstouny, upozorňují na jakýsi aha moment. Určité souznění s dítětem, nebo také vnitřní setkání, při kterém věděli, že dělají správnou věc. Díky tomuto okamžiku věděli, že to je právě to ono, že toto dítě je to pravé, které si odvezou domů „...dostali jsme info, že je šance, že si máme zajet do toho kojeňáku podívat se na malou na holčičku. To jí bylo 5 měsíců v té době a přinesli nám jí a vlastně jsme si... hned jsme si padli do oka no“ (rozhovor 1, ř. 17-19). „Ta první, tam to přeskočilo u tý Martiny jo (...) Tam to přeskočilo a bylo to no. Někdy se prostě stane, že to nepřeskočí hned napoprvý, ale jako prostě u tý Martiny jo a od tý doby ji máme doma no...“ (rozhovor 1, 25-27). „Bud' si padnete do oka, anebo ne. To je jako v reálném životě. S někým se potkáte, a bud' si padnete do oka, nebo ne“ (rozhovor 1, 56-57).

„Anička byla úplně taková jako tichá, ušláplá, ale asi nám nějak padla do oka“ (rozhovor 4, ř. 29).

„To bylo naše první setkání, tak jak jsem říkal. Jak šly za náma, začly si s náma povídat, a chtěly vědět, jestli se uvidíme přes Skype. Tam to byl ten moment, kdy to klaplo. Tam jsme věděli, že to klaplo, a proto mě automaticky začaly najíždět praktický věci“ (rozhovor 3, ř. 143-145).

„Tam jako já si myslím, že to bylo takový dost, díky tomu, že ze začátku ta jiskra přeskočila, že to opravdu mezi náma... ten vztah vznikl hnedka. Ze začátku, tak všechno ostatní jsme vnímali, nebo já jsem vnímal, jako přirozený. Jakože prostě ony tak nějak přirozeně vpluly do toho našeho života a my přirozeně vpluli do toho jejich života, jo, a nemusel jsem nic řešit“ (rozhovor 3, ř. 200-203).

„Manželka říkala, že jí voněla, jako dítě. A když nad tím přemejšlím je pravda, že mě taky voněla. Hezky voněla. Pak to bylo jistý“ (rozhovor 5, ř. 61-62).

Pěstoun Jakub tento moment nepopisoval. Do přechodné pěstounské péče se děti dostávají ihned z porodnice a bližší vztah se zde s dítětem navazuje až doma. Děti se k Jakobovi dostávají ihned, nechodí se za dítětem dívat do porodnice a jeho situace je tedy v tomto začátku velmi odlišná. Dlouhodobí pěstouni tento okamžik popisují jako utvrzení toho, že se vzájemně jedinci přijímají a začíná nová etapa.

5.2.2 Navazování hlubokého vztahu

Ráda bych se teď přesunula k druhému podtématu a to je navazování hlubokého vztahu pěstouna s dítětem, které přichází po onom souznění a naladění se na dítě.

Přechodný pěstoun Jakub sdílí, že hlubší vztah s dítětem vnímá až později, díky společně trávenému času a péči o dítě *„Mě to trvá chvíli, mě to trvá třeba tak dva týdny, tři neděle než si k tomu miminku najdu nějaký hluboký vztah. Žena to má asi dřív, nevím, ale mě to chvíli trvá no. Já tady nejsem furt, jak chodím do práce, takže to trvá“ (rozhovor 2, ř. 89-91).* Uvádí, že když se o dítě musel starat intenzivněji, protože si manželka zranila ruku, cítil k dítěti silnější vazbu

„Čím víc se o to miminko člověk stará, tak ten vztah se vytváří pevnější jo. To jsem si uvědomil, když jsem se staral o toho chlapečka. Jak si žena zlomila ruku. Takže jak jsem se o něj víc staral než normálně. Tak super, ten vztah byl jako prohloubený jo, že pak ta vazba, jsem cítil, že je mnohem silnější než když ho takhle vidím párkrát za den. Když jsem v práci tak tam to tak silný není no (...) určitě je to tou společnou interakcí, tím kontaktem“ (rozhovor 2, ř. 96-102).

Pěstouni uvádí, že pro ně bylo důležité, aby si k nim dítě našlo cestu a mohli se tak k sobě vzájemně přiblížit *„Holky hnedka za náma šly, šly si nás o'uknout, šly k nám, na klín, povídaly si“ (rozhovor 3, ř. 96).* *„No jako vlastně asi ne tak jako pro toho dospělýho, jako proto dítě, aby prostě... si zvyklo, jo. Vy jste pro něj cizí člověk, jo, takže musíte si od něho získat důvěru a tak“ (rozhovor 1, ř. 74-76).* Popisují, že je důležité, aby si zvyklo dítě, aby získalo důvěru. Upozorňují tím na fakt, že pro vztah jsou klíčové obě strany, a aby se mohl prohlubovat vztah k dítěti, musí se také měnit vztah dítěte k rodiči *„Jistota. Jo jistota v tom byla. Jistota vztahová. Jistota byla u nich a díky tomu byla i směrem od nás“ (rozhovor 3, ř. 223-224).*

„V té jistotě. Hlavně jejich jistotě. Že ze začátku i když nám začaly říkat mami tati tak tam byla obrovská míra nejistoty. S tou jistotou bych řekl myslím si, že tam bylo pro ně obrovsky důležitý, že ten vztah je pravdivý“ (rozhovor 3, ř. 333-335).

Respondenti se shodují, že pro děti byla důležitá jistota a pravdivost vztahu. Pravdivost v tom, že co se řekne, to se doopravdy stane a platí. Nejen v pozitivním, ale i v negativním slova smyslu. Že ve vztahu a rodině fungují daná pravidla a hranice.

„Pravdivý v tom slova smyslu, že jestliže my jim něco řekne tak to platí. Stejně tak chceme, aby když ony nám něco řeknou, aby to platilo. To si myslím že je strašně důležitý, protože ty holky ze začátku strašně nevěděly. Dal bych příměr z hřiště. Ony nevěděly na jakém hřišti jsou a kdy se nám to hřiště podařilo společnými silami oběhnout mantinely, víme teďka, že jsme na stejném hřišti všichni společně, že patříme k sobě a projevuje se to i užíváním si některých momentů“ (rozhovor 3, ř. 335-340).

„Takže to dodržování nějakých hranic z toho pohledu se ten vztah mění“ (rozhovor 5, ř. 224).

Nejde ale pouze o slovní pravdivost, ale pěstouni uvádí, že pro děti byla důležitá i fyzická jistota. Děti se ujišťovaly mazlením, kontaktem, potřebou být v náručí *„Tak toho jsme teda vyplplali. Je z něj skvělejší chlapeček. Ten byl náročnější, ten hodně plakal, nechtěl dudlík, jenom chovat, jenom chovat. To ho uklidňovalo. Ani v kočárku být nemohl, jenom chovat“ (rozhovor 2, ř. 47-49).*

„Ony měly obrovskou potřebu se nás dotýkat, nás objímat a tak... Takže jako naší úlohou v tu chvíli bylo, jim to umožnit ,že jo... jo takže ony se potřebovaly strašně mazlit, ze začátku jakoby se ubezpečovat v tom, že prostě, že prostě přišly někam kde je mají rádi“ (rozhovor 3, ř. 256-259).

Pěstouni oslovují, že tento fyzický kontakt přinášel i jim prohloubení vztahu *„Čím víc se o to miminko člověk stará, tak ten vztah se vy tváří pevnější jo“ (rozhovor 2, ř. 96).* Zde respondent upozorňuje na to, že vzájemné zážitky a péče prohlubují vztah s dítětem. Podobně uvádí i pěstoun Petr *„No a potom jako spíš klíčové momenty, který jaksi podpořily moje odhodlání těm holkám, jakoby pomoci“ (rozhovor 3, ř. 280).*

Na straně pěstounů otců prý ale blízký vztah vnikal zcela přirozeně a bez problémů. Respondent Jiří říká, že pro něj je jednoduché se o dítě postarat a dát mu péči, že je na starost o děti zvyklý.

„Bez problému, jo. My jsme víceméně takový flexibilní, co se děti týče. My tady máme hodně kamarádů a neřešíme, jestli je dítě sousedů, nebo čí, prostě se o něj postaráme, jo. Najíst, všechno. Je cizí, není cizí, to mi nějak tolik neřešíme, jo a bereme to tak dohromady. Hlouček dětí“ (rozhovor 1, ř. 69-72).

Respondent Petr popisuje navázání vztahu jako zcela přirozenou a jasnou věc, kterou vědomě neovlivnil *„Ten vztah vznikl hnedka. Ze začátku, tak všechno ostatní jsme vnímali, nebo já jsem vnímal, jako přirozený. Jakože prostě ony tak nějak přirozeně vpluly do toho našeho života a my přirozeně vpluli do toho jejich života a nemusel jsem řešit“ (rozhovor 3, ř. 201-203).*

Podobně vysvětluje i pěstoun Lukáš *„To já cítím jako úplně přirozený a normální. Úplně od začátku. Nebyl tam z mé strany žádný problém si k nim vytvořit vztah. Fungovat k nim jako táta, jako rodič. Ten co se o mě stará a vychovává je. Nic takovýho tam nemám nebo si to minimálně nepamatuju“ (rozhovor 5, ř. 175-177).*

Někteří pěstouni uvádějí, že navazování a celkový vztah rodiče a dítěte také ovlivňují různé faktory. Pěstoun Jakub upozorňuje, že stav dítěte a první týdny i měsíce jeho života ovlivňuje matka a její chování v těhotenství *„... měli jsme i děti, který byly úplně ideální (...) Záleží na tom těhotenství. My nevíme, jak to bylo, ale když je tam nikotin, tak je to většinou dost náročný. Náročný první měsíce“ (rozhovor 2, ř. 39-43).* Lukáš zase upozorňuje, že vztah může ovlivňovat věk dítěte, vztah s biologickými rodiči, anebo dítě samotné a jeho chování. Uvádí, že v jeho situaci šlo vše dobře, dcera neměla žádné komplikace, komunikace s biologickou matkou funguje dobře a ani teď, když už je dcera na začátku puberty se neobjevují sklony ke krádežím nebo lhaní.

„Jak to může být rozdíl myslím si, že je to rodina od rodiny, člověk od člověka. Hodně hraje roli to, v jakém věku se to dítě dostane do rodiny. Když je to takhle brzo jako u nás, tak tam to ovlivnění a naladění a navázání vztahu je podstatně lepší a přirozenější, než když si bereš dítě třeba v 10 letech, 12 letech. Když je to vlastně hotovej malej člověk z velký části. Samozřejmě tam hraje roli taky asi to, jaká je komunikace s těma biologickými rodičema. Jak je četná, jak funguje, jestli se stýkají

nebo ne. (...) a když jsou tam nějaký problémy: ve výchově, chování, se školou, zdravotní problémy nebo můžou krást. Měli jsme známý, pěstouny, co jim ty děti vykradli byt potom jo. Měli problémy s drogama. Tak to samozřejmě, že všechno potom ovlivňuje pozitivně i negativně ten vztah. Tak to není určitě takhle ideální jako u nás“ (rozhovor 5, ř. 24-34).

Upozorňuje, že se jedná o jejich zkušenost a vztah s dcerami. Podobně připomíná i pěstoun Michal, že se jedná o jeho zkušenost, která je jedinečná „*Mám jenom vlastní zkušenost. To nemůžu říct, jestli to je skvělý nebo ne. My to máme skvělý, ale nemusí to být jo je to individuální, takže já nevím“ (rozhovor 4, ř. 276-277).*

Podle výsledků této práce vnímají pěstouni, že hlubší a pevnější vztah navazují s dítětem postupně pomocí společných zážitků a interakcí. Je důležité, aby bylo dítě v pohodě a mělo ve vztah důvěru, která je posilňována a ověřována nejen slovně ale také fyzickým kontaktem s pěstouny. Pěstouni sami za sebe uvádí, že na jejich straně se hluboký vztah tvořil zcela přirozeně a bez problémů. Pěstouni upozorňují, že se jedná o jejich jedinečnou a individuální zkušenost, kdy navazovali pouto s dětmi v raném věku a nemohou tedy předávat zkušenost jaké to je v rodinách, kde se navazuje vztah se starším dítětem. V tomto kontextu je důležité zmínit, že vztah je tvořen dvěma stranami a i strana dítěte může navazování vztahu pozitivně i negativně ovlivňovat.

5.3 EMOCE

Jedním z nejrozsáhlejších témat výzkumu jsou právě emoce a prožitky. Respondenti popisují emoční procesy při přijímání dítěte do pěstounské péče. Dále se k emocím dostáváme u důležitých životních situací a při popisu vztahu s dítětem obecně. Téma Emoce dále dělím na subtéma Pocity na začátku a Pocity v průběhu.

5.3.1 Pocity na začátku

Jedná se o emoce a city, které doprovázejí začátek pěstounské péče. Často pěstouni popisují, že před prvním setkáním cítili zejména očekávání, strach a natěšení. První setkání je moment, na který rodina čeká a těší se na něj již od rozhodnutí, že se stanou pěstouny. Znamená to, že se skokově blíží k tomu mít doma nového člena rodiny a tuto situaci právě doprovází smíšené pocity plné pozitivní radosti i nervozity jaké to bude a co se stane „*Takový to před zkouškou, že nevíte, do čeho jdete, i když to trochu znáte jo, že prostě to je takový jako obavy, ale natěšení jo, nevíte anamnézu toho dítěte a nevíte, jestli to prostě přeskochí jo. Jestli to bude ono, ale je tam nějaký natěšení*“ (rozhovor 1, ř. 110-112).

„*Když jsme byli v té přípravě, než na nás přišla řada, nebo než na nás přišla Marie, tak je to taková nejistota. Sice projdeš x přípravama, konzultacemi, rozhovory, ale nevíš, do čeho jdeš, nevíš, co tě může čekat tak je tam nejistota a neklid*“ (rozhovor 5, ř. 211-214).

„*Obavy samozřejmě s tím, že jsem neměl zkušenost s mentálním postižením, tak jsem měl obavy vůči chování na veřejnosti, abychom to nějakým způsobem zvládli. Abych se nestyděl, bych se nebál*“ (rozhovor 4, ř. 259-261).

„*Strašně moc jsme si o tom povídali s manželkou, takže tak očekávání, možná strach nebo napětí toho, jak nás ty holky přijmou. Tak to bylo takový docela důležitý jo, prostě tak to víte, že jsem měl strach, prostě že jsou u přechodky a jsou tam třeba rok, a že by na tom mohlo být velice bolestivé pro ně*“ (rozhovor 3, ř. 84-87).

Tento strach o děti, obavy aby vše dopadlo dobře, aby si společně „padli do oka“ a došlo k vnitřnímu setkání s dítětem, ukazuje na velkou potřebu péče o dítě. Pěstouni popisují nervozitu z toho, aby situace dopadla dobře, vztah se navázal a aby je dítě

přijalo a tím pádem se mohlo stát členem rodiny. Mimo strach a napětí popisují respondenti i pozitivní pocity při setkávání se s dětmi.

Dotazovaní pěstouni nejčastěji líčí pocity těšení se. Respondent Petr popisuje, jak se o existenci dívek s manželkou dozvěděli a dostali kontakt, kdy ihned obratem volali přechodným pěstounům a další den se za nimi už jeli podívat „*Jak jsem říkal, my jsme se v pátek myslím na krajském úřadě dozvěděli, že holky existují a v podstatě jsme dostali telefon, hned volali přechodným pěstounům a v sobotu jsme jeli za holkama*“ (rozhovor 3, ř. 53-55). Jeho vyprávění ukazuje, že se na děti a setkání s nimi velmi těšil. Jiní respondenti natěšení popisují také „*No určitě natěšení jo. To jo, to jsem se těšil, až se budem potkávat jo, i teoreticky kdyby na mě záleželo, tak si myslím, že ta druhá návštěva bychom si vezli jo, prostě to přeskočilo*“ (rozhovor 1, ř. 86- 87). Nebo „*tam jsme taky nějak přijeli a pak nám řekl, že si můžeme odvézt a já už jsem se jako těšil*“ (rozhovor 5, ř. 126-127). I přechodný pěstoun Jakub se o těšení zmiňuje „*My jsme byli rádi, že už to konečně jede jo, protože my jsme se toho nemohli dočkat*“ (rozhovor 2, ř. 68).

Mezi další emoce, které doprovázely začátek vztahu, patřila radost, překvapení či očekávání „*Jakoby, byli jsme natěšení, protože jsme se na malou těšili, tak jsme ji chtěli, měli jsme radost z ní, měli jsme radost, že si můžeme vzít domů*“ (rozhovor 1, ř. 90-91). „*No tak rozhodně očekávání. Očekávání toho, co bude a překvapení. Poměrně výrazně překvapení*“ (rozhovor 3, ř. 74-75). Pěstoun Petr popisuje, že překvapení byli s manželkou zejména z toho důvodu, že jim byly nabídnuty dvě dívky. Očekávali, že jim budou spíše nabízení chlapci, vzhledem k tomu, že se v kojeneckých ústavech vyskytuje mnoho kluků a oni nespecifikovali pohlaví dětí, které chtějí do pěstounské péče. Petr upozorňuje, že pohlaví dětí pro ně nebylo důležité, ale že neočekávali dívčí sourozeneckou skupinu.

„*Překvapení kvůli tomu, že holky jsou obě dvě. Jak to říct. Jsou to sestry, jsou to holky, přitom děcáky jsou plný kluků. Takže i tohle jsme počítali, že dostaneme kluky, a když bude štěstí tak holku třeba jednu. Ale teďka my jsme měli dvě holky*“ (rozhovor 3, ř. 76-77).

Pěstoun Michal popisuje, kdy zažil nejsilnější emoce a dojetí. Při rozhovoru jej dojetí zcela pohltí a tento moment byl jeden z nejsilnějších při sběru dat „*Je to ještě teď je to silný (pláče). Mě asi nejsilnější bylo ne když jsme si přivezli, ale (pláče), já se*

omlouvám, když jsme četli rozsudek. Že tam prostě bude naposled“ (rozhovor 4, ř. 140-141). „Dojetí. A to, že to bylo fakt silný, radost a dojetí, že už bude u nás“ (rozhovor 4, ř. 152).

Emoce a pocity doprovázející přípravu na pěstounství a objevující se při prvních setkáních pěstounů s dětmi jsou dle výsledků výzkumu komplexní a smíšené. Respondenti uvádí, že prožívali radost, natěšení a očekávání. Byli zvědaví, jaké dítě bude, měli radost, že se konečně budou moci setkat. K tomuto natěšení a očekávání ale patřily i obavy a strach. Strach o dítě, o to aby si zvyklo a bylo spokojené s pěstouny. Obavy z toho, že se kontakt nepodaří, že se vztah naruší. Tyto popsané pocity ukazují, že pěstouni byli již před setkáním s dítětem silně motivováni k tomu být dobrými pěstouny, otci dětí. Dát jim dostatečnou péči a bezpečí domova.

5.3.2 Pocity v průběhu

Citové prožitky, které navazují na průběh vztahu a postupné změny v rodině. Emoce jsou často doprovázeny vyprávěním příběhů a historek, které pomáhají přiblížit vnitřní prožitek pěstouna. Důležitými momenty se budeme podrobněji věnovat v další kapitole.

Respondenti popisují znovuobjevené pocity strachu o dítě při běžných aktivitách, které patří ke každodennímu životu.

„O ty miminka první jsem se hodně bál, když jsem ji vezl autem. Že do nás někdo narazí nebo se něco může stát. Teď to беру tak jak jsem bral své děti, něco no, tak něco normálního co patří k životu“ (rozhovor 2, ř. 81-83). Nový prožitek strachu uvádí i Petr.

„Motiv strachu o ty děti že najednou si člověk uvědomí. Já si myslím, že je to velmi důležitý moment. Že si člověk uvědomí, jak v Malým princovi, že prostě si někoho navázal na sebe a k tomu samozřejmě patří i to že oni má strach“ (rozhovor 3, ř. 277-279).

Respondent Lukáš popisuje pocit strachu z jiného úhlu pohledu. Uvádí, že u přijatého dítěte pociťuje jiný strach než u vlastní dcery, protože přijatá dcera reagovala zcela nečekaně na některé běžné zvuky a situace. Popisuje, že kvůli tomu, že spolu

neprožili několik měsíců jejího života, neví, jak přesně by mohla dcera v pěstounské péči reagovat a to jej přivádí k většímu strachu o dítě.

„Takový větší strach o to dítě. Že vlastně neznáš a nedokážeš odhadnout tu reakci a často je z toho člověk jako překvapenější, že ta reakce je třeba nebo je jiná jo. Kdy ze základního, zásadního zvuku to může způsobit prostě velký neštěstí a pláč... Nějaká větší starostlivost opatrnost strach o to dítě“ (rozhovor 5, ř. 153-156).

„Takhle bych to no, když je máme tak je to stejný. Jak s vlastníma. Tam je to stejný. Ta péče, strach, ta láska... ty rozchody jsou prostě náročný jo, to to prostě o pláčem jo“ (rozhovor 2, ř. 134-135). Pěstoun popisuje, že city, které prožívá k dětem, které se k nim na přechodnou dobu dostávají, jsou srovnatelné s city, které vnímal ke svým vlastním dětem, když byli v kojeneckém věku. Dalším ukazatelem, že se jedná o hluboký vztah a naladění na dítě je fakt, že loučení s dětmi je pro oba rodiče náročné, i když jsou k tomu proškoleni.

Někteří respondenti uvádí, že více než citové prožitky se jim začaly objevovat myšlenky praktické, zaměřené na fungování věci. Pěstoun uvádí, že začal uvažovat nad dokončením pokoje, nad úpravou některých věcí v domácnosti vzhledem k věku dětí.

„Mne prostě napadaly takový ty vyloženě praktický věci. (...) Kvůli práci, že to musím říct a hlavně abychom pro ně měli nachystaný pokojík. Jenomže ten pokoj byl prázdný. My nevěděli, jak starý děti, jestli to budou kluci nebo holky a jak to bude jo. Takže jsme měli pokojík ale prázdný“ (rozhovor 3, ř. 114-122).

Silné emoční navázání na děti ukazují pěstouni v průběhu rozhovoru a při vyprávění příběhů s dětmi. Také při popisu dětí, toho jaké byly a jaké jsou teď. Mluví o nich s hrdostí a popisují jejich úspěchy. Respondent Michal se při popisu postižené dcery a jejích úspěchů a posunu od doby kdy je v pěstounské péči, nikoli v ústavu, zcela dojíká až k slzám.

„Anička byla a je prostě krásný dítě. Ona je jako strašně šikovná a opravdu i když jsme to zjistili až postupně, že je šikovná jo, dřív to nebylo čitelný, ale hodně věcí se naučila (...) a ona jako je strašně dětská, čistá, má radost z maličkostí, je to fakt nádhera“ (rozhovor 4, ř. 120-122).

Ukazuje se, že pěstouni jsou citově připoutáni k přijatým dětem. Mají o ně starost, ale na druhé straně s nimi prožívají mnoho radostí a spokojených zážitků.

5.4 DŮLEŽITÉ MOMENTY

Téma důležitých momentů ukazuje a popisuje Zážitky, které pěstouni s přijatými dětmi prožívali a vnímají je jako zásadní pro tvorbu bezpečí a důvěry v jejich společném vztahu. Tyto příběhy jsou často velmi propojeny s emočním prožitkem pěstouna. Prožité pocity je tedy dostávají hlouběji do vztahu s dětmi. Respondent Petr popisuje lítost, kterou pocítil, když se ho čtyřletá dcera přišla zeptat, jestli mají něco v lednici a přála si vidět otevřenou lednici, aby mu uvěřila.

„Strejdo, pojd' se mnou do kuchyně. Tak jsem šel, co vlastně potřebuje a ona mě naprosto nedětsky zeptala, jestli bych jí ukázal co je v lednici. Což čtyřletý děčko prostě neudělá. Ty děti předpokládají, že ta lednička je plná. (...) Ona asi ve svém životě čtyřletého dítěte musela vidět spoustu prázdných ledniček, že mě se o tom ani nezdá“ (rozhovor 3, ř. 283-288).

Petr vysvětluje, že tyto momenty pro něj byli klíčové a docházelo mu při nich, že si přeje ze své dcery znovu udělat dítě. Probudit v ní dětskou bezstarostnost a být jí dobrým pečovatelem *„To jsou takový ty momenty, kdy si člověk uvědomí, že to dítě prostě rostlo jinde. Že naším úkolem (...) z téhle té holky, v některých názorech téměř dospělé, udělat zase dítě“ (rozhovor 3, ř. 288-290).*

Dalším klíčovým okamžikem byla pro Petra rodinná oslava, kde se ujistil, že jejich dcery i široká rodina přijímá a ony měly možnost zažít, že do rodiny patří. Měly jistotu, že jsou přijímané celou rodinou a kolektivem *„Že to přijali naprosto bez problému, že chtěou holky poznat, že chtěou holky vidět. Takže to bylo tohle no a pak velmi silné momenty právě toho setkávání s těmi... to individuální setkávání s těmi lidmi s tou rodinou“ (rozhovor 3, ř. 298-300).* *„Bych řekl, během tý akce strašně pookřály a potom jakoby začaly vnímat to, že tam patří. Že přestala ta starší říkat tam ta paní, ale říkala teta a strejda. (...) byl fakt silný moment, kdy člověk pochopil, že ty holky začaly chápat, že tam patří“ (rozhovor 3, ř. 303-307).*

Když pěstounské děti začnou oslovovat své náhradní rodiče mami a tati, dostává to pěstouny blíž k nim a dává jim to jakousi jistotu, že to co dělají, dělají dobře *„Jakože prostě naprosto přirozeně nám začaly říkat tati mami jo, že začaly se chovat v tom prostředí tak jako normální děti“ (rozhovor 3, ř. 310).* *„Spíš klíčový momenty,*

který jaksi podpořily moje odhodlání těm holkám, jakoby pomoci, tak to byly věci který... který člověka dostanou“ (rozhovor 3, ř. 280-282).

Jakub popisuje, že pro něj je důležité, když miminka povyrostou a začnou více reagovat. Jejich reakce jej ujišťují v tom, že se vzájemně vnímají. Nejdůležitější pro něj je, když se děti začnou smát *„Pak je krásný když se ty děti začnou smát. (...) V těch třech měsících se začínají smát a to je teda krásný. To je krásný no, že tam je to nějaká reakce na to a to je fajn no“ (rozhovor 2, ř. 165-167).*

Respondent Lukáš uvádí, že pro něj byl jeden z nejdůležitějších zážitků čas krmení miminka, když za ním jezdili na návštěvu do kojeneckého ústavu. Popisuje, že tam mu došlo, jak se to dítě asi mělo a že oni se o něj teď mohou postarat.

„To je takovej největší zážitek z toho, že ona strašně rychle jedla. Asi je to vyvolaný tím, jak na to mají málo času anebo měla fakt hlad. Když se jí dala ta flaška, tak ona ten sunar vyžehlila během chvíličky. Jak když to čerpá čerpadlo. Takže to bylo takový, takový silný. To si pamatuju, nejsilnější zážitek“ (rozhovor 5, ř. 57-60).

U přijímání druhé holčičky do pěstounské péče si nejvíce váží přístupu pracovníků. Jejich druhé dítě je biologická sestra přijaté dcery a přišli k ní skoro náhodou. Dítě nebylo navrženo k pěstounství, ale jen k adopci a tak jako rodina vůbec nebyli kontaktováni pro přijetí dítěte do péče. Tou dobou ale rodina žádala o druhé dítě do péče. Pro pěstouna bylo důležité, že ačkoli tím pracovnice z úřadů dost možná riskovala, informovala je, že sestra existuje.

„Takže jsme se byli podívat na chlapečka v kojeneckém ústavu, ale v té době, když jsme se tam poprvý byli podívat a byli jsme, dá se říct rozhodnutý, tak se nám ozvala pracovnice, že maminka porodila další holku. Že jí nabídla do adopce, ale že ona by nepřenesla přes srdce, že to nevíme, že by nám to neřekla“ (rozhovor 5, ř. 74-77).

„U té Zuzky pro mě bylo citlivější a citovější ten proces, než jsme se k ní dostali a než jsme si odvezli domů. Protože to od té pracovnice byl úžasný krok, že nám vlastně zavolala, aniž by musela“ (rozhovor 5, ř. 93-95).

Pro respondenta Michala jsou klíčové momenty pro prohlubování vztahu zejména pokroky jejich dcery. Líčí, jaká byla dcera při příchodu do rodiny a jaká je

dnes. Začala mluvit, jíst sama, umí jezdit na kole nebo plavat. Klíčové také je, že začala projevovat emoce, které měla dřív zcela utlumené. Její pokroky a zlepšující se stav pěstounovi ukazují, že dělá správnou věc a je pro jeho dceru důležitým pečovatelem a tátou „*Já si myslím, že já bych to viděl přes ty její pokroky. Přes ty pokroky. Kdy poprvé promluvila, když poprvé něco snědla, poprvé se zasmála, protože ona se vlastně vůbec nasmála. Ono to bylo dítě úplně apatický, bez emocí*“ (rozhovor 4, ř. 206-208).

„My jsme si říkali, že když jí v tom ústavu necháme, tak že tam zakrní jo. Když jsme se rozhodli pro ni, tak to vyšlo a vzali jsme si jí, tak si myslím, že to nezklamalo. Do téhle doby nás nezklamala a dělá nám fakt velkou radost. Pro nás bylo důležitý to, že na ní je vidět, že je ráda“ (rozhovor 4, ř. 217-220).

Zážitky a zkušenosti, které pěstouni se svými dětmi prožívají, jsou pro ně často potvrzením, že jejich péče a láska, kterou dítěti dávají, má smysl. Důležité momenty, které respondenti ve výzkumu oslovovali, byly buď zážitkem, který je zcela překvapil a přiblížil jim realitu, ve které děti vyrůstaly. Nebo se jednalo o společné zkušenosti, na kterých se podíleli otec a dítě společně. Jednalo se jak o radostné okamžiky, tak o smutné nebo překvapivé setkávání s dítětem a jeho světem.

5.5 VZTAH TEĎ

O vztahu s dítětem hovořili pěstouni v několika polohách. Popisovali začátek vztahu, první vzpomínky a emoce, na které jsme se zaměřili zejména v předešlých kapitolách První kontakty a Navazování vztahu. V návaznosti na toto líčení vztahu jsme se zaměřili na společné zážitky a klíčové situace, které pěstouni vyhodnocují jako hlavní pro tvorbu a změny či prohlubování vztahů. Těmto zkušenostem se věnuje kapitola Důležité momenty. Respondenti byli vyzváni, aby popsali, jak vnímají svůj vztah s dítětem právě teď. Jak se proměnil, co pro ně znamená, jak jej vnímají.

Specifické reakce měl přechodný pěstoun Jakub. Vztah s dětmi se velmi proměňuje. Nejprve navazuje láskyplný pečující vztah s dítětem, které má společně s manželkou v péči. Dalším krokem je loučení se s dítětem. K tomuto rozcházení se jsou pěstouni vyškoleni a respondent tvrdí, že loučení s dítětem ulehčuje vědomí, že jde dítě do dobrých rukou „*Pro nás to bylo dobrý, že jsme věděli, že jde do dobrý rodiny jo, nebo aspoň tak to vypadalo, že jsme věděli, že to bude dobrý*“ (rozhovor 2, ř. 140-141). V momentě, kdy dítě opouští přechodnou péči a dostává se do stálé rodinné péče, proměňuje se vztah z rodičovského na prarodičovský. Respondent popisuje, že láska a blízkost k dítěti zůstává, ale pěstoun se o dítě již nemusí starat, nemusí za něj mít zodpovědnost a popisuje vztah spíše jako děda a vnuče „*Když se najde ten novej rodič, že je to víc takový vztah babičkovský. Jo, že mi vlastně o ně nemáme tu zodpovědnost. Jsou naše, ale nemusíme se o ně každodenně starat, když se něco děje, když mají svojí rodinu*“ (rozhovor 2, ř. 126-128).

Pěstouni se shodují, že vztah teď vnímají jako normální vztah otec a dcera/dcery. Popisují, že vztah je založen na pravdivosti pravidel. Také na jistotě, která se postupem času tvoří a prohlubuje. Pěstouni popisují, že je to běžný vztah rodiče a dítěte se všemi klady i zápory. Rodina řeší zcela běžné sourozenecké konflikty, které přichází nikoli proto, že je jedna z dcer přijatá, ale proto, že každý sourozenecký vztah má svou dynamiku. „*Prostě vytvořil se tam ten vztah. Vytvořil se tam vztah táta dcery. Holky mě vnímají jako tátu já je vnímám jako dcery*“ (rozhovor 3, ř. 317-318).

„*Úplně běžný vztah rodiče s dítětem bych to nazval se všemi plusy i mínusy. Od počínající puberty po problémy s výchovou, že jsou na telefonech, až po to že když přijdou: tati, mám tě ráda, obejmě mě a dá mi pusy. Úplně běžný vztah otce rodiče pěstouna vůči dcerám, dětem, dítěti*“ (rozhovor 5, ř. 252-254).

Na otázku jak se vztah s dcerami proměňuje, odpověděl respondent zejména vývojem a růstem dětí „*No asi přirozeně podle toho, jak rostou*“ (rozhovor 5, ř. 219). Kdy se podle pěstouna vazba k dcerám mění normálně, podle vývoje dětí. Z péče o malé dítě se mění v provádění staršího dítěte životem.

Vazba k přijatému dítěti, dle výpovědi Lukáše, podléhá i faktorům společnosti. Uvádí, že se jeho přístup k biologické a přijaté dceři podobného věku liší.

„Mohl by to být problém vůči nám pěstounům. Takže to dodržování nějakých hranic z toho pohledu se ten vztah mění (...) Takže o to víc se člověk musí držet na pozoru, držet ty hranice, určitě přemýšlet o krocích. Já to vnímám jako přirozenou věc, ale společnost to tak nebere“ (rozhovor 5, ř. 223-242).

Na to jak vnímá pěstounství společnost a samotní pěstouni se zaměříme v kapitole Okolí a společnost.

Pěstouni v rozhovorech popisují, jak s dětmi komunikují, co je spojuje. Jaké aktivity spolu dělají nejčastěji. Jedná se o běžné aktivity od nákupů oblečení po společné pracování v dílně. Respondenti tímto vyprávěním potvrzují, že vnímají jejich vztah s přijatými dětmi zcela normálně a nijak jej od jiných vztahů neodlišují.

„No tady to, nevím no, jako no, klasické. Já nevím, já nevím, jak to popsat. No prostě potřebuje něco na sebe, tak jí to pořídím. (...) Chce slyšet, že jí to třeba sluší jo... tak... tak to nějak potřebuje prostě. Je o ně postaráno. (...) Pochválím je, když se mi přijdou ukázat v něčem, co si koupily. Když potřebujou poradit s něčím technickým. Tak to jdou za mnou jo. Tak s jinejma věcma chodí za mamkou“ (rozhovor 1, ř. 152-157).

„Zuzanka je hodně kontaktní, i když je jí těch 8. Je pořád taková mazlivka, takže z toho mám v podstatě radost, protože je to příjemný. Což je i o tom vztahu určitě dcery vs tatínkové jo, že jsi ty holky ty tatínky umí jednoduše omotat kolem prstu. Takže to tak vnímám jako důležitou věc. U Marie je dobrý, že i když nemám doma kluka, tak Maruška je taková šikula na řemesla a na ruční práce, takže se mnou ráda dělá a pracuje. Tak to je pro mě taky důležitý v tom našem vztahu“ (rozhovor 5, ř. 180-184).

Respondent Michal se snaží svou dceru připravit na život bez něj. Snaží se s manželkou co nejvíce zlepšit její stav a naučit jí samoobsluže tak, jak nejlépe dovede,

aby mohla ve chvíli, kdy jim dojdou síly, nějakým způsobem fungovat. Jeho vztah s dcerou teď je velmi srdečný, pečující, ale na druhou stranu se snaží, aby byla dcera v některých ohledech samostatnější a nezávislá.

„Žijeme dneškem. S tím, že máme nějakou vizi snažit se jí prostě zlepšit stav a vývoj, pokud možno. Tak, aby prostě byla schopná, aby se měla líp než v ústavu a kam se dostanem, tam se dostanem. Někde se to asi zavře, v nějakém věku možná, to nevíme“ (rozhovor 4, ř. 229-231).

Podle výzkumu dlouhodobí pěstouni vnímají své vztahy s dětmi teď zcela přirozeně. Mluví o normálních změnách, které přicházejí s věkem a vývojem jejich dětí. Popisují své děti jako součást rodiny, nerozlišují mezi dětmi přijatými nebo vlastními biologickými. Je pro ně těžké specifikovat vztah a popsat jej. Nejčastěji vazbu charakterizují pomocí příběhů jak s dětmi tráví čas, co pro ně některé aktivity znamenají a jak se vztahy mezi různými dětmi liší. Liší se vzhledem k osobnosti a temperamentu dítěte, nikoli z důvodů že jsou vlastní či nikoli. Zajímavým tématem je rozdíl vnímání společnosti a okolí, které pěstouni vnímají jako jeden z faktorů, který ovlivňuje jejich vazbu k dítěti.

5.6 OKOLÍ, SPOLEČNOST

Již v předchozím tématu jsem zmiňovala, že pěstounův pohled na rodičovství a pohled společnosti na pěstounství se poněkud liší a může ovlivňovat vztah pěstouna s dítětem.

Z pohledu pěstounů vnímá společnost pěstounství často jako práci, službu. Respondenti uvádí, že nemají problém přiznat, že dostávají finanční odměnu, ale nesouhlasí s tím, že je pěstounství vnímáno spíše jako práce. Popisují, že pěstounství považují za rodičovství, při kterém dávají šanci dítěti zažít dětství v rodině *„No, ale mě na ty přípravě někdy přišlo... nebo ve společnosti to lidi chápou jako sociální službu a to si myslím, že je obrovský nebezpečí, že se tam nevytvoří ten vztah“* (rozhovor 3, ř. 362-363). *„To pěstounství nechápat jako službu někomu nebo službu něčemu“* (rozhovor 3, ř. 350-351).

„Je to tam ta určitá míra sobectví v dobrým slova smyslu... hraje velmi důležitou roli, že prostě chceme být rodina, protože pak jsem ochoten pro ten vztah udělat cokoli, spoustu věcí, protože já chci mít doma taky spokojený děti a protože chci být rodič a ne proto, že dělám sociální službu“ (rozhovor 3, ř. 357-360).

„Musím to říct úplně otevřeně, protože nevím třeba jak si to berou okolní lidé, že když si jako vezme dítě, za který manželka dostává peníze prostě. Ale my si furt myslíme, že ty peníze jsou zasloužený a že v životě by v ústavu nedostala takovou péči jako prostě u nás. Takže my se za to nestydíme“ (rozhovor 4, ř. 37-40).

Dlouhodobý pěstoun poukazuje na rozdíl ve formě pěstounské péče. Tvrdí, že pokud jste přechodnými pěstouny, můžete péči vnímat více jako službu a práci.

„Že s těma pěstounama jinýma jezdíme na vzdělávání a jsme tak v některých těch rodinách, to tak vnímám, že to tak je. Že odlišují mezi svýma dětma a pěstounství berou částečně jako práci prostě. Musíme rozlišovat dlouhodobou a přechodnou pěstounskou péči. Na tu přechodnou, to je fakt práce, ale děláš si ten vztah s dítětem ať chceš nebo nechceš... Jak to může být rozdíl myslím si, že je to rodina od rodiny, člověk od člověka“ (rozhovor 5, ř. 20-24).

Respondent uvádí, že společnost ústavní péči vnímá stále jako jedno z nejlepších a nejjednodušších řešení kam děti umístit *„Vlastně až dosud je tu spousta lidí, co to*

považuje za nejlepší a říkají: V těch ústavech všechno mají že jo“ (rozhovor 2, ř. 23). Sám popisuje, v čem vidí největší smysl pěstounské péče a jak by si přál pohled společnosti pozměnit.

„My to prostě považujeme za důležitý, že to dítě ty první měsíce může být někde, kde ho mají rádi a kde můžou být společně a my tu lásku jo to my berem jako hodně důležitý. Že ať už to pak bude jakýkoli, tak že měl tu možnost takhle na začátku, že mu do toho života dáme nějaký vztah důležitý“ (rozhovor 2, ř. 152-156).

„Pěstounů ubývá, je to i tím že ty peníze jsou pořád stejný a není ani pracovní smlouva. Jo je to prostě, ty politický strany většinou podporují ty ústavy a to prostě společnost taky hodně podporuje, je to dražší. Není to úplně dobrý já bych si přál aby se to nějak změnilo. No to bych si přál, aby každý dítě mělo možnost zažít lásku a mohlo se naučit důvěřovat. Protože pro ten život mi přijde, že bez toho je ten život velmi obtížnej, že by měly umět důvěřovat“ (rozhovor 2, ř. 196-201).

Někteří respondenti ve výzkumu uvádí, že se kvůli tomu, jak by na ně mohlo být pohlíženo, vztahují k dětem jinak, než by jim přišlo přirozené. Pěstoun Lukáš popisuje rodinnou situaci, kdy citlivěji a opatrněji přistupuje k fyzickému kontaktu s přijatou dcerou vstupující do puberty.

„Ta doba je v tomhle dost citlivá, ostražitá z pohledu zneužívání dětí, ale u dítěte biologickýho ne. Když se přijde pomazlit vlastní to se moc neřeší, ale u tý pěstounský péče by to mohl být ten problém. U rodičů, ať už je to jakýkoliv věk, se to bere přirozeně, ale pěstoun - rodič a dítě v péči a případná komunikace dítěte o tom třeba ve škole, tak to vnímám jednoznačně, že by to nepochopili ve smyslu normálním běžném rodičovským, ale sexuálním“ (rozhovor 5, ř. 232-237).

Popisuje, že musí být poněkud ostražitější a opatrnější, protože se obává, aby to společnost, škola nebo okolí nechápalo odlišně. Znamená to, že názor společnosti ovlivňuje vztahy pěstounů s dětmi. Společnost má tendenci vnímat pěstounství jako práci, která je odlišná biologické rodině a jejím vztahům. Pěstouni naopak velké rozdíly nevnímají a přistupují k pěstounství jako k péči o dítě, k rodičovství. Popisují, že je pro ně důležité být dítěti otcem, nikoli jej pouze nakrmit a ošatit.

5.7 STEJNÝ X JINÝ

Při výzkumu jsem se setkávala s tím, že pěstouni mají problém uvádět rozdíly ve vztazích s vlastními a přijatými dětmi. Špatně se jim rozlišuje role pěstouna a otce, vnímají je velmi podobně anebo pěstounskou roli v běžném životě vůbec neprožívají a je jim připomínána pouze povinným vzděláváním a pobyty s dalšími pěstounskými rodinami. Toto téma je jedno z těch, které se projevuje ve všech rozhovorech napříč velkým množstvím otázek. Kapitola Stejný x jiný je dále rozdělena na dvě podtéma. Prvním z nich je Otec x pěstoun, druhé jsem pojmenovala Vztah s vlastním x přijatým dítětem.

5.7.1 Otec x pěstoun

V úvodu rozhovoru jsou respondenti vyzváni, aby popsali, co pro ně znamená být pěstounem. Jestli tuto společenskou roli vnímají a jak. Respondenti reagují podobně a nevnímají tuto roli jako hlavní při pohledu na péči o dítě. Uvádí, že se cítí zejména jako otcové, kteří se starají o své děti. Popisují pěstounství jako otcovství, při kterém pomáhají dítěti prožít příjemné dětství, i když se nenarodilo do příznivé situace *„Já to vůbec nevnímám. My prostě holky bereme, jak kdyby byly, nebo já to tak mám, že je berem, že nejsou cizí, takže to nějak nevnímám (...) že bych se ráno probouzel s tím, že jsem pěstoun, to vůbec ha ha... jednou do půl roka mi to připomenou když jedeme na pěstounský vzdělávání, ale jinak to nějak neřeším“* (rozhovor 1, ř. 8-13).

„ Asi pěstoun jsem, že se starám o někoho, kdo neměl tak jednoduchý start. Ale hlavně jsem táta. Pro holky všechny jsem táta, do toho jsem jakoby ten pěstoun (...) No hlavně role táty no. Hlavně táty. Tam je ta role toho pěstouna, ale to je takový bych řekl k tomu no“ (rozhovor 5, ř. 11-17).

„Já nevím, jestli bych, jestli na to dokážu odpovědět, co to pro mě znamená. Spíš bych to jako vyjádřil, že si myslím, že vidíme, co to znamená pro tu Aničku. Že my jsme jako pěstouny, je to věc druhá, kdyby ta funkce, nebo takhle, ten pojem neexistoval jo a bylo možný si ji vzít, tak bychom si jí taky vzali jo“ (rozhovor 4, ř. 25-28).

„Tak já jsem tomu moc rád. Mě to vždycky vadilo, že ty opuštěný děti, ale třeba i starý lidi, že mají být nějakých ústavech a že se pro ně není možný postarat se jako doma“ (rozhovor 2, ř. 19-20).

Respondenti vysvětlují, že je pro ně důležité být pěstounem a jsou za tuto možnost rádi. Dále uvádí, že je pro ně pěstounství významné zejména díky možnosti postarat se o někoho, komu svou péčí pomohou. Přistupují k tématu pěstounské péče jako k důležité službě, ale z vlastní zkušenosti nevnímají na denní bázi pěstounství jako něco rozdílného. Pěstoun Lukáš upozorňuje, že se jedná o jeho prožitek a pěstounská péče může být v jiných případech či rodinách vnímána odlišně.

„My s těma pěstounama jinýma jezdíme na vzdělávání a jsme tak v některých těch rodinách, to tak vnímám, že to tak je. Že odlišují mezi svýma dětma a pěstounství berou částečně jako práci prostě (...) Jako to může být rozdíl myslím si, že je to rodina od rodiny, člověk od člověka“ (rozhovor 5, ř. 20-24).

Z výzkumu vychází, že pěstouni jsou rádi v roli náhradního rodiče, nevnímají však svou pozici rozdílně oproti biologickému rodičovství. Popisují svou zkušenost a situaci.

5.7.2 Vztah s vlastním x přijatým dítětem

Toto podtéma se soustředí na popis vnímaných rozdílů či podobností mezi vztahem s přijatým a vlastním dítětem. Respondenti popisují jak vztah pěstoun a dítě vnímají. Pěstouni se shodují, že je pro ně tato vazba zcela standardní vazba rodič a dítě *„Prostě to vnímám standardně no. Jako já nevím, jsem prostě, jak bych to vyjádřil, no klasický vztah otec s dcerou no“ (rozhovor 1, ř. 146-147).* *„My si říkáme, že se nám sice nenarodila, ale že je úplně jak kdyby byla naše takhle to prostě cítíme no“ (rozhovor 4, ř. 166-167).*

Respondenti dále líčí, že vztah vnímali již od začátku normálně. Vztah s dítětem navazovali běžně. *„Jakože prostě ony tak nějak přirozeně vpluly do toho našeho života, my přirozeně vpluli do toho jejich života“ (rozhovor 3, ř. 202-203).*

„Pro mě to bylo standardně jako vlastně s těma biologickýma dětma no. Jak s vlastníma. Bylo to takový stejný, já jsem to bral tak, jakože prostě se nám narodilo no, že jsme přijeli z porodnice, takže to navazování bylo úplně stejný pro mě jako u našich vlastních dětí, úplně naprosto stejný pro mě. Navazujete, zjišťujete... A jako do dneška jo, nemám, nevnímám žádný rozdíl, jestli je to biologický dítě nebo v pěstounský péči dítě jo, prostě naše dítě jo. Tak ten vztah se, všechno nějak tak se vyvíjí postupně, že jo“ (rozhovor 1, ř. 125-130).

„Že my jsme měli doma ještě jednoho prcka. Takže jsme měli dva prcky, o který je potřeba se starat. A tím, že jsem byl od dcery zvyklej kromě kojení dělat všechno, tak jsem byl zvyklej. Takže jsem dělal v podstatě všechno, tak tam jsem nějak nevnímal nějaký rozdíl, jestli je tam jedno nebo dvě děti“ (rozhovor 5, ř. 130-133).

„Řekl bych, že je to úplně stejný vztah jako máme s vlastníma dětma. Samozřejmě je tam navíc něco k tomu, že samozřejmě je s postižením“ (rozhovor 4, ř. 163-164). Pěstouni popisují, že starost o děti v raném věku a jejich přijetí do rodiny pro ně bylo přirozené a nedělalo jim problém se o nového člena rodiny postarat.

Dále respondenti popisují, že jejich vztah k dětem se přirozeně a postupně utvářel a vnímají jej jako vztah otec a dcera/otec a dítě *„Jako já nevím, jsem prostě, jak bych to vyjádřil, no klasický vztah otec s dcerou no“ (rozhovor 1, ř. 146-147).* Vazbu otec a dcera popisují i další respondenti *„Prostě vytvořil se tam ten vztah. Vytvořil se tam vztah táta dcery. Holky mě vnímají jako tátu já je vnímám jako dcery“ (rozhovor 3, 317-318).* *„(...) hlavně jsem táta. Pro holky všechny jsem táta, do toho jsem jakoby ten pěstoun“ (rozhovor 5, ř. 12).*

Někteří respondenti popisují, že péči o dítě vnímají jako rodičovskou povinnost, kterou v pěstounské péči vykonávají k dětem přijatým. Uvádí, že tuto péči lze vykonávat i k dětem, které s ním nejsou v biologické vazbě a absence této vazby nemusí narušovat jejich péči. Respondent Michal zastává myšlenku, že zploditel dítěte nemusí být jeho pečovatel *„Protože jako já zastávám názoru, že platí to, že tak jak jsem to poznal i ve své práci, že ne každej kdo umí udělat dítě je vychovatel“ (rozhovor 3, ř. 325-326).*

„To já cítím jako úplně přirozený a normální. Úplně od začátku. Nebyl tam z mé strany žádný problém si k nim vytvořit vztah. Fungovat k nim jako táta, jako rodič. Ten co se o mě stará a vychovává je“ (rozhovor 5, ř. 175-177).

Pěstouni se shodují, že by nerozlišovali péči o vlastní a přijaté dítě *„Takhle bych to no, když je máme tak je to stejný. Jak s vlastníma. Tam je to stejný. Ta péče, strach, ta láska“ (rozhovor 2, ř. 134-135).* *„No prostě jsou to dcery a nic bych tam nerozlišoval. Myslím, že ony to tak cítí taky“ (rozhovor 3, ř. 331).*

Respondenti v průběhu rozhovoru přichází na určité rozdíly a odlišnosti oproti vztahu s vlastními dětmi, ale tyto rozdíly se přímo nevážou na to, že je dítě přijaté

z ústavu. Fakt, že se k dětem přijatým staví jinak, vysvětlují tím, že se jedná o jiné odlišnosti u dětí přijatých a vlastních. Jedná se například o rozdíl ve výchově hochů a dívek.

„To tam je spíš, jakože jsou to holky jo, to si spíš myslím, že může být jiný, ale jinak jsou prostě naše jo. To já bych nedělal nějaký rozdíl jo, že bych to lišil... to úplně to samý... Možná mají někdy i výhody no, někdy bych řekl, že možná i výhody, ale to je možná tím, že jsou to holky jo“ (rozhovor 1, ř. 137-140).

Dalším rozdílem je pro respondenta Michala postižení přijaté dcery, ke které se vztahuje jinak právě z důvodu handicapu.

„Řekl bych, že je to úplně stejný vztah jako máme s vlastníma dětma. Samozřejmě je tam navíc něco k tomu, že samozřejmě je s postižením. Ale já nevím, jak bych to přímo jako popsal. Samozřejmě ten vztah, jak jsou ty dcery normální a jak je Anička s handicapem... tak je to trochu jiný“ (rozhovor 4, ř. 163-166).

Pěstoun Lukáš popisuje, že rozdíl je v zodpovědnosti vzhledem k pohledu společnosti na pěstounskou péči. Vysvětluje, že při výchově přijatých dcer má pocit větší zodpovědnosti za jejich výchovu.

„Ne jediný rozdíl vlastní versus holky mě napadá to, že člověk to vnímá jako větší zodpovědnost asi. Jako větší odpovědnost za ně, kdyby se cokoliv stalo, tak vlastně vychováváš děti ne tebou zplozený, když to řeknu takhle blbě, že tam je větší strach, co by si mysleli lidi okolo případně úřady. Taková ještě větší zodpovědnost, než u toho biologickýho dítěte to vnímám jako ten rozdíl“ (rozhovor 5, ř. 194-198).

Z výzkumu vychází, že respondenti nepocítují rozdíly v roli otce a pěstouna. K výchově dětí, navazování vztahu a společnému bytí přistupují z pozice otce, pěstoun je podle jejich názoru spíše společenská role, kterou více vnímá okolí než oni sami v každodenních situacích. Dále respondenti vysvětlují silnou podobnost vztahů a přístupu ke všem jejich dětem. Uvádí rozdíly ve výchově zejména proto, že děti mají jiné pohlaví nebo zdravotní stav než jejich vlastní biologické děti.

5.8 DALŠÍ TÉMATA

Při rozhovorech pro výzkum k této práci, se při analýze dat objevila i další témata, která jsou dle mého názoru zajímavá a důležitá pro uchopení vztahu, který se tvoří mezi pěstounem a dítětem, ale nejsou hlavním cílem tohoto výzkumu.

5.8.1 Důvěra ve svět

V rozhovorech pěstouni oslovují důvěru dítěte ve svět. Uvádí, že je pro dítě v kojeneckém věku důležité mít někoho, díky komu se dítě může naučit světu důvěřovat. Mít jistotu, že se o něj někdo postará a není na svět samotné „*No to bych si přál, aby každý tě měl možnost zažít lásku a mohl se naučit důvěřovat. Protože to ten život mi přijde, že bez toho je ten život velmi obtížné, že by měli umět důvěřovat*“ (rozhovor 2, ř. 199-201).

Jo tomu miminku, to co bylo potřeba a že jsme ho prostě vybavili do začátku života, aby se naučil jako svěřovat blízkým lidem a to nám stačí. I kdybysme ho už nikdy neviděli.(...) My to prostě považujeme za důležitý, že to dítě ty první měsíce může být někde, kde ho mají rádi, a kde můžou být společně a my tu lásku jo to my berem jako hodně důležitý. Že ať už to pak bude jakýkoli tak že měl tu možnost takhle na začátku, že mu do toho života dáme nějaký vztah důležitý“ (rozhovor 2, ř. 149-156).

Pěstoun Lukáš popisuje, že jejich starší dcera v pěstounské péči, kterou matka opustila, má i dnes, ve starším věku problém důvěřovat novým lidem. Je více ostražitá a opatrná, než někomu začne věřit a pěstoun tuto ostýchavost připisuje právě opuštění v raném věku.

„A Maruška byla a je spíš taková opatrnější, odtažitější, rezervovaná. Déle trvá, než si k někomu vytvoří vztah nebo naváže nějakou komunikaci. Je ostražitější opatrnější (...) A tím že zažila to, že s ní mamka v tom kojeňáku nějakou dobu byla a pak jí opustila... ony spolu dokonce byly v kojeňáku, pak je propustili a maminka to nějak nezvládla. Byla s ní na ulici a někde jí nechala, zapomněla, tak se vlastně Maruška vrátila do toho kojeňáku. Takže to připisuju tomu, že má obavu si s někým navázat ten vztah, aby jí ten druhý pak neopustil, no něco takovýho“ (rozhovor 5, ř. 160-169).

„Jestli třeba z tý deprivace částečně citový nevím... Ale nějak to tam zůstává přetrvává“ (rozhovor 5, ř. 171-172).

Respondenti zde ukazují na důležitou fázi života, kterou je důvěra ve svět. Dítě tuto důvěru získává zejména v prvních měsících života (dle Eriksona) a pěstouni sami tuto důvěru oslovují. Přijde mi důležité zmínit, že sami otcové vnímají toto téma jako hodnotné, jsou si vědomi toho, jak moc jsou pro dítě rodiče a jejich vazba k nim důležitá. Také to ukazuje jejich potřebu péče a předání lásky dítěti.

5.8.2 Důležitost rodiny

To, že jsou pro pěstouny ostatní členové rodiny důležití, jsem zkoumala již v bakalářské práci Motivace pěstounů mužského pohlaví pro vstup do pěstounské péče. Ukázalo se, že rodina a zejména partnerka pěstouna mají zásadní roli při vstupu do pěstounské péče. Nyní, se v rozhovorech ukázalo, že pro pěstouny jsou rodinní členové klíčoví po celou dobu pěstounské péče.

Pro většinu z nich je velmi důležité, že jsou v tom s partnerkou společně a dohromady se podílejí na péči o děti *„Ženu to baví, těší. Tak to na ní vidím, že to dělá ráda. Ona zas tolik jiných zájmů nemá a ty malý děti měla vždycky ráda, takže jí to dělá dobře, tak já jí tak jako podporuju...“ (rozhovor 2, ř. 32-34).*

„Velká část mojí rodiny pochází z dědiny a jsme taková široká velká venkovská sedlácká rodina. Kdy mám spoustu tet, strejdů, známých a rodinný vztahy jsou pro mě strašně důležité. A když jsem viděl, že celá ta naše široká rodina nám fandí, nikdo neměl problém, a já jsem, když už u nás holky byly, jsem třeba říkal tetám a strejdům o nich, tak polovina z nich brečela a těšili se na ně“ (rozhovor 3, ř. 204-207).

„Jo, je to důležitý. Že naši rodiče, moji rodiče, že prostě byli v pohodě, že chtěli vnoučata, chtěli abychom měli rodinu. Měli jsme obrovskou podporu od rodiny, od mojí sestry“ (rozhovor 3, ř. 368-369).

Pěstouni ve výzkumu popisují rodinu jako velkou podporu a ujištění. Byla jim nabízena pomoc rodiny. S partnerkami sdíleli prožitky i obavy spojené s pěstounskou péčí a bylo pro ně důležité mít vedle sebe někoho blízkého.

5.8.3 Praktické zázemí

Pěstouni se shodují, že často zastupují praktickou stránku rodiny. Vypráví, že při prvních návštěvách, kdy věděli, že rodina bude mít doma brzy nového člena, začali uvažovat prakticky. Zajímali se o to, jak zrekonstruují pokoje, aby bylo vše technicky vyřešeno a doladěno. Popisují, že i nyní mají na starost praktické řešení situací.

„Mě prostě napadaly takový ty vyloženě praktický věci. (...) Nevím, jestli to tak je obecně u chlapů jo, ale já to tak mám. Jsem si říkal, dobře, tak holky jsme domluvený (...) Budeme si s holkama skajpovat, další věc. Mě pak napadaly prakticky věci jako: Kvůli práci, že to musím říct a hlavně, aby jsme pro ně měli nachystaný pokojík“ (rozhovor 3, ř. 114-120).

„Tam jsme věděli, že to klaplo, a proto mě automaticky začali najíždět praktický věci. Tak, aby to pro ně bylo co nejkomfortnější“ (rozhovor 3, ř. 144-145).

„Něco jim spravit, když se něco rozbije jo. Pochválím je, když se mi přijdou ukázat v něčem, co si koupily. Když potřebujou poradit s něčím technickým, tak to jdou za mnou jo, ale tak jo s jinejma věcma chodí za mamkou“ (rozhovor 1, 155-157).

„Zaměřil jsem se na ní, už jsem si představoval, jak bude nás... Že jsem řešil to praktický, kde bude mít pokoj, jak to bude, jak budem doma fungovat. Už v tý době jsem si začal představovat, jak to asi bude no“ (rozhovor 4, ř. 254-256).

„Ona zas tolik jiných zájmů nemá a ty malý děti měla vždycky ráda, takže jí to dělá dobře, tak já jí tak jako podporuju a nějaký zařizuju ty věci, administrativní, a když někam jezdíme, protože neřídí. Ale jinak ta péče je hlavně na ní. Měli jsme období, kdy jsme se třeba střídali...“ (rozhovor 2, ř. 33-37).

Respondenti se shodují, že ve chvíli, kdy se dozvěděli, že mají dítě, které k nim půjde do péče, začali nad touto informací přemýšlet hlavně technicky a prakticky. Přijde mi zajímavé, že se respondenti nezávisle na otázkách a tématu výzkumu shodují, že jejich péče je zaměřená právě i směrem k praktickým řešením. Působí to na mne tak, že jejich starost o děti se může projevat tím, že přemýšlí nad tím, kde bude dítě spát, jak bude pokoj zařízen, aby byl komfortní pro děti. Přijde mi to jako zajímavý příklad toho, jak se pěstounům navazoval vztah k dětem.

6. SHRNUÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Z dat získaných rozhovory jsem vyhodnotila 7 hlavních témat a ta jsem podrobněji popsala v předchozí části práce. Vzhledem k velikosti vzorku a individualitám zkoumaného vzorku nelze výsledky výzkumu generalizovat a zobecnit na celou populaci pěstounů. Respondenti sami uvádí, že mohou předávat jen své zkušenosti a prožitky. Ačkoli jsou případy specifické, analýza odhalila shody a rozdíly. Cílem výzkumného šetření bylo přiblížit se pěstounům mužům a získat jejich pohled na vztah s dětmi přijatými do pěstounské péče. Snaha zmapovat jejich vztah k dětem, průběh tvorby tohoto vztahu. Popsat jak takový vztah vypadá a jak jej pěstouni muži prožívají a vnímají. Naleznout podobnosti či rozdíly oproti vztahům s biologickými vlastními dětmi respondentů. Nyní se pokusím na základě výstupů odpovědět na výzkumné cíle a otázky.

Jak vnímají pěstouni mužského pohlaví svůj vztah k dětem, které mají v pěstounské péči?

Pěstouni, kteří byli součástí tohoto výzkumného šetření, vnímají svůj vztah k přijatým dětem zcela přirozeně. Popisují je jako silnou vazbu otce k dítěti, kterou tvoří veškerá pozitiva i negativa výchovy dětí. Popisují, že neshledávají žádné velké rozdíly ve vztahu k jejich přijatým a vlastním dětem. O vztahu s dětmi mluví otevřeně. Popisují společné zážitky, rodinné situace a jejich společnou komunikaci.

Hlavní odlišností je forma získání dítěte do rodiny a navazování vztahu s přijatými dětmi. Čekání na dítě, první setkání a navštěvování dítěte v ústavu jsou základní specifika, která však dávají pěstounům čas se na dítě naladit a připravit se nejen psychicky, ale také přizpůsobit dětem prostředí domova.

Vnímám, že existují rozdíly mezi vlastními a přijatými dětmi. U některých přijatých dětí se mohou projevat známky raného traumatu, poruchy attachmentu nebo jiná specifika spojená s náročným životním startem. Respondenti sami popisují, že děti byly například více plačtivé, lekavé nebo potřebovaly více fyzického kontaktu. Někteří uvádí, že se u nich i v pozdějším věku projevuje odtahitost nebo obava z navázání důvěry k okolí. Děti v pěstounské péči se v některých případech potkávají s biologickými rodiči nebo jsou si minimálně vědomi faktu, že vyrůstají v náhradní rodinné péči. Respondenti vysvětlují, že tyto okolnosti nesnižují nebo nezhoršují jejich

možnost mít k dítěti otcovský, pečující vztah. Při běžném životě, se respondenti nepozastavují nad tím, že jsou pěstouny nebo nepřemýšlí o tom, které dítě je vlastní a které je v péči. Vnímají sami sebe zejména jako otce dětí, který jim dává péči, výchovu a lásku.

Jaký byl začátek vztahu, jak se vztah navozoval?

Respondenti výzkumu přijímali do pěstounské péče děti v kojeneckém nebo batolecím věku, což znamená, že nám výzkum přináší pohled na vazbu pěstounů s kojencem/batoletem.

Většina respondentů uvádí, že vazba k budoucímu dítěti se tvoří již při vyřizování administrativních náležitostí a při přípravě k pěstounství. Respondenti uvádí, že se začíná tvořit vazba na dítě obecně, která se při prvním setkání proměňuje na vazbu s konkrétním dítětem. Vztah začíná již při čekání na vhodné dítě. Pěstouni se začínají těšit, sdílí s partnerkou své obavy i očekávání, připravují domov pro dítě a čekají na první kontakt s dítětem.

Při prvních kontaktech pěstouni oslovují důležitý moment, kterým je vnitřní napojení na dítě. Od tohoto momentu si byli respondenti vnitřně jistí, že vše půjde dobře. Jedná se o chvíli naladění na dítě a prolnutí vzájemných sympatií mezi pěstounem a dítětem.

Je zde určitá podobnost či rozdíl oproti vztahu k dítěti přijatému a vlastnímu/biologickému?

Respondenti popisují, že nevnímají ze své strany velké rozdíly ve vztahu k přijatým a biologickým dětem. Uvádí, že oba vztahy vnímají stejně a to jako vztah rodič-dítě. V rozhovorech se později ukazují určité odlišnosti přístupu k přijatým a biologickým dětem, často jsou však způsobené jinými faktory než pěstounskou péčí. Jedná se zejména o jiný věk či pohlaví dětí oproti biologickým vlastním dětem.

Respondenti uvádí, že jejich vztah k přijatým dětem je ovlivňován pohledem společnosti na pěstounskou péči. Pěstouni uvádí, že k výchově přijatých dětí cítí větší zodpovědnost, protože společnost předpokládá určité stereotypy o tom, jak se takové dítě může chovat. Popisují, že jsou v některých ohledech k dítěti opatrnější a ostražitější, neboť dnešní společnost vnímá některá témata velmi citlivě.

Ve výzkumu se ukazuje, že pro pěstouny muže je vztah s dětmi stejný a rozdíly přístupu ke konkrétním dětem se vztahují k jejich osobnosti, věku, pohlaví nebo zdravotnímu stavu než ke skutečnosti, že je dítě v náhradní rodinné péči.

Jaké byly prvotní emoce, když se pěstouni seznamovali s dětmi?

Respondenti popisují silné emoční prožitky napříč celou výchovou. Pokud se zaměříme na citové prožitky při prvních setkáních, nejčastěji pěstouni popisují velké nadšení a natěšení. Tyto pozitivní emoce doprovází i obavy a strach o to, jestli situace vyjde podle jejich představ, jestli se dítěti zalíbí a naopak, jestli to pro dítě nebude náročné nalaďování se. Také je často popisována radost a úleva, že se konečně setkají s dítětem, že přichází daný okamžik, kdy se rodina rozroste o nového člena.

Jaké jsou klíčové momenty pro pěstouny, které pomáhaly/pomáhají tvořit vztah rodič/pěstoun a dítě?

Zde jsou odpovědi respondentů velmi rozsáhlé. Pěstouni popisují velké množství společných zážitků. Klíčovou situací jsou první návštěvy a setkávání se na začátku pěstounské péče. Respondenti popisují, že toto období bylo velmi důležité jak pro dítě, tak pro ně samotné. Šlo o období, při kterém si na sebe obě strany postupně zvykaly a prohlubovaly kontakt. Mezi další momenty patří rodinné setkávání, zážitky s širším rodinným kruhem. Pěstouni popisují, že první úsměvy miminek nebo první pojmenování táta nebo první známky zlepšení stavu dítěte také patří mezi velmi zásadní momenty vztahu. Respondenti mezi tyto okamžiky řadí i cestu s dítětem domů z kojeneckého ústavu a poté společně trávený čas na začátku.

Při popisování těchto momentů se respondenti často dojímalí k slzám. Popisovali situace, při kterých si uvědomovali, že děti za sebou mají pro ně až nepředstavitelné zážitky.

Jak se vztah vyvíjí? Jaký je dnes?

Respondenti vztah dnes charakterizují jako silný, rodičovský. Pojmenovávají jej jako běžný vztah otce a dítěte. Popisují, že se vztah vytváří přirozeně, normálně. S dětmi řeší běžné situace, které k výchově dětí patří. Uvádí, že se vztah vyvíjí s věkem dítěte, postupně se mění a má své klady a zápory.

7. DISKUZE

Jednalo se o subjektivní prožívání jednotlivých pěstounů, kteří byli součástí výzkumné části práce. Z analýzy výsledků je zřejmé, že vazba k dítěti je pro pěstouny velmi důležitá. Výsledky velmi ovlivňuje složení výzkumného vzorku. Ačkoli byli pěstouni kontaktováni nezávisle na sobě, neznali se a nepředávali si informace o probíhajícím výzkumu, mají tito pěstouni velmi podobné charakteristiky a specifikují tak výzkumný vzorek. Na druhé straně jsou pěstouni ve velmi odlišných životních a rodinných situacích. I přes podobnosti i odlišnosti respondentů výzkum přináší společná témata, která pěstouni považují za klíčová pro vztah s jejich přijatými dětmi.

Z tematické analýzy vyšlo sedm základních společných témat, která pěstouni popisují. Pěstouni popisují svůj vztah k přijatým dětem jako silný a přirozený vztah otce k dítěti. Uvádí, že ačkoli je vztah specifický, je prožívání vztahu z jejich strany až totožné s prožitky vztahů s vlastními dětmi. Nerozlišují role otce a pěstouna, vnímají je jako propojené role, které nelze odpojovat jednu od druhé, ale otcovská role je v popředí. Pěstouni popisují, že při navazování vztahu ke kojenci, pro ně bylo zásadní připravovat prostředí a pokoj pro dítě ještě před přijetím. Toto vyprávění se shoduje s faktorem příprav na dítě, které popsal Anderson (1996). Vnímám, že pro pěstouny je tato přípravná část obdobím, kdy se emočně připravují na příchod nového člena. Další dva faktory, které Anderson (1996) popisuje, se při rozhovorech také objevují. Myslím si, že pro muže pěstouny je velmi důležité, aby jejich okolí bylo podporující a partnerka měla o péči zájem. Myslím si, že zásadní jsou pro pěstouny společné zážitky a prožitky s dětmi. Čas, který s dětmi tráví, je s nimi nejen sbližuje a prohlubuje společný vztah, otcové také více pronikají do vnitřního světa dítěte a mohou uchopovat prožitky, které dítě má ze své minulosti. Pěstouni popisují velké množství emocí, které doprovázelo přijímání dítěte a také jejich společné naladování. Pěstouni oslovují strach, napětí ale i natěšení a zvědavost. Silné emoční prožitky popisují také u vyprávění situací s dětmi, které se vymykají běžného chování dětí. Situace, při kterých pěstounům dochází fakt, že dítě není v jejich rodině odjakživa, ale má za sebou často bolestivou a náročnou životní cestu.

Pěstouni popisují sebe hlavně jako otce dětí, kteří o ně pečují, vychovávají je a starají se o jejich bezpečí. Na druhé straně popisují určitou opatrnost a zodpovědnost, kterou k výchově přijatých dětí mají. Shodují se, že pohled široké společnosti na

pěstounství ovlivňuje jejich přístup k dětem a cítí velkou zodpovědnost za vychování a chování přijatých dětí, které mají v péči. Vnímám, že pohled okolí může pěstouny stresovat a stavit je do nepříjemné situace, kdy zvažují, jestli by se měli zachovat více přirozeně, anebo uvažovat nad možnými dopady, které by mohlo jejich chování mít. Překvapilo mě, že nad některými zcela běžnými aktivitami pěstouni přemýšlí a zvažují svou reakci.

Vnímám, že při popisu emocí a pocitů se pěstouni často shodovali právě s pojetím vývoje dle Eriksona. Popisují silnou potřebu předání dobrého života a péče někomu, kdo neměl šťastný start do života. Také oslovují touhu dát dítěti možnost získat důvěru ve svět.

Myslím si, že pěstouni mají velmi silnou pečující otcovskou roli. Tyto prožitky se shodují s popisem pečovatelské role od Newstone (2000). Je pro ně důležité dětem předat novou zkušenost s mužskou rolí. Jsou si vědomi, že jsou často jedinými blízkými muži, kteří o ně v životě pečují a snaží se jim předat pohled na otce jako pečovatele a ochránce. Zde je určitě velmi důležité připomenout, že většina respondentů jsou otci přijatých dívek, dcer v pěstounské péči.

Respondenti tohoto výzkumu také popisují, že k výchově přistupují více prakticky a aktivně. Popisují, že ve velkém množství úkolů sdílí jejich plnění s manželkou, ale nestírají mužsko-ženské odlišnosti rolí. Jsou tedy pečujícími otci, ale zároveň projevují svou maskulinní stránku a jsou činnosti, které jsou v rodině rozděleny na mateřské a otcovské.

Vzhledem k limitům práce, které jsem popisovala v samostatné kapitole Limity práce, zůstává otázkou, jak pojmají vztah pěstouni, kteří si do péče berou děti staršího věku a jak navazují otcové vztah se syny, v čem se takový vztah a přístup k výchově může lišit. Tyto otázky mne přivádí k myšlence, že kdybych výzkum opakovala, zaměřila bych se na rozmanitější vzorek z pohledu pohlaví a věku dětí, které jsou do péče přijímány. Výzkumný vzorek by se tím pádem musel zvětšit, aby přinesl větší rozsah informací o vztazích pěstounů a přijatých dětí.

Překvapilo mě, jak náročné bylo pro muže pěstouny některé otázky a pocity verbalizovat a popsat. Bylo zřejmé, že nad některými dotazy se doposud nezamýšleli a bylo pro ně náročné popsat podobnosti nebo rozdíly výchovy u dětí nebo popsat co pro

ně znamená být pěstounem. Tento fakt mě přivádí k názoru, že pěstouni sami sebe vnímají zejména jako otce a roli pěstouna od otcovské role neoddělují nebo nespécifikují. Překvapily mne také emoce, které pěstouni projevovali při rozhovorech a nebáli se je se mnou sdílet. Tento fakt vnímám jako důležitý v rámci rozhovorů skrze video, kdy se pěstouni i přes fyzickou vzdálenost cítili dostatečně bezpečně, aby projevili dojetí, pláč, nebo sdíleli těžkosti, které v danou chvíli pociťovali. Ráda bych zmínila, že pro mě bylo zajímavé sledovat, že ačkoli je vztah pěstoun a dítě specifický, pro otce pěstouny je velmi těžké vyjádřit slovy jak a v čem.

Výsledky mohou být vhodným zdrojem informací pro budoucí pěstouny, kteří se rozhodují a zjišťují, jaké může pěstounství být, neboť se jedná o reálné příběhy a zkušenosti pěstounů. Dále by práce mohla fungovat jako odkrytí pěstounství širší společnosti a mohla by napomoci při odbourávání stereotypních názorů a pohledů na pěstounskou péči, protože tyto názory mohou ovlivňovat přístup pěstounů k jejich přijatým dětem a mohou tak i negativně ovlivňovat vztahy mezi otcem a dítětem. Dále si myslím, že pěstounům by měla být poskytnuta péče, při které mohou společně sdílet myšlenky, názory i obavy. Společné sdílení je často součástí povinného vzdělávání, které ale bývá specificky zaměřené na určitou problematiku. Společné sdílení mužů mezi sebou by mohlo vést k zajímavým poznatkům a pěstouni by měli možnost zamyslet se, ulevit si, nebo si nechat poradit od mužů ve stejné nebo podobné situaci.

Být otcem pěstounem není jednoduchá pozice a jsem ráda, že jsem měla možnost přiblížit se k problematice pěstounství. Na závěr bych chtěla citovat dva respondenty a jejich myšlenky k pěstounství, které se shodují s mým názorem a odrážejí vztah a péči, kterou pěstouni k dětem mají:

„Ne každej kdo umí udělat dítě je vychovatel“ (pěstoun Petr)

„Přál bych si, aby měl každý možnost zažít lásku a mohl se naučit důvěřovat.“
(pěstoun Jakub)

8. ZÁVĚR

Práce se skládá ze dvou částí, teoretické a výzkumné.

Teoretická část se zabývá rodinou, náhradní rodinnou péčí, otcovstvím a pěstounstvím. Popisuje poznatky z literatury a dosavadních výzkumů, které se těchto témat týkají. Zaměřuje se také na teorie související s tématem práce.

Cílem výzkumu bylo zmapovat, jak pěstouni mužského pohlaví vnímají vztah s přijatým dítětem, které mají v nepříbuzenské pěstounské péči. Výzkum byl zaměřen na problematiku pěstounství a zaměřoval se na vztah otec pěstoun a přijaté dítě. Výzkum přináší pohled mužů pěstounů a přiblížení jejich vnímání vazby s přijatými dětmi. Popisuje, jak vnímají rozdíly a podobnosti vztahu s pěstounskými a vlastními dětmi a jak vztah ovlivňuje pohled společnosti. Výzkumná část měla za úkol zodpovědět výzkumnou otázku pomocí tematické analýzy pěti rozhovorů s pěstounskými otci, kteří mají minimálně jedno dítě v nepříbuzenské péči.

Výsledky tematické analýzy rozhovorů s pěstouny muži, které odpovídají na otázku, jak vztah otcové vnímají, jsou následující témata: *První kontakty, Navazování vztahu, Emoce, Důležité momenty, Vztahy teď, Okolí a společnost, Stejný x jiný*. Dále jsou některá témata dělena na podtémata: *Napojení se na dítě, Navazování hlubokého vztahu, Pocity na začátku, Pocity v průběhu, Otec x pěstoun, Vztah s přijatým x vlastním dítětem*. Tato témata a podtémata se objevovala ve všech rozhovorech. Ve výzkumu se objevila ještě tři další témata, která jsou v souvislosti s pěstounskou péčí důležitá, ale neodpovídají přímo na výzkumnou otázku: *Důvěra ve svět, Důležitost rodiny, Praktické zázemí*. V rozhovorech pěstouni kladli důraz na téma stejnosti a rozdílů a bylo pro ně obtížné popisovat v čem je vztah s přijatými dětmi specifický. Z výzkumu vychází, že je pro pěstouny klíčový pohled okolí a společnosti a některé stereotypní pohledy ovlivňují přístup k dětem a tudíž jejich společný vztah. Jelikož se jedná o jedinečnou zkušenost pěstounů, nelze výsledky tohoto výzkumného šetření aplikovat na širší populaci.

V diskuzi je věnovaná pozornost výsledkům výzkumného šetření, dále je poukázáno na poznatky, které vyšly z pozorování při rozhovoru a analýze dat. Následně jsou uvedeny limity této diplomové práce a je popsáno praktické využití a přínos tohoto výzkumu.

9. SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH CITOVANÝCH ZDROJŮ

Anderson, A.M. (1996). Factors influencing the father–infant relationship. *Journal of Family Nursing*

Blythe SL, Halcomb EJ, Wilkes L et al (2012b) Perceptions of long-term female foster-carers: I'm not a carer, I'm a mother. *British Journal of Social Work*. doi: 10.1093/bjsw/bcs047

Bronte-Tinkew J, Moore KA, Carrano J. (2006) The father-child relationship, parenting styles and adolescent risk behaviours in intact families. *Fam Issues*.

Bubleová, V., Vránová, L., Vávrová, A. a J., Frantíková. (2011). Základní informace o náhradní rodinné péči. Praha: Středisko náhradní rodinné péče.

Bubleová, V., Vránová L., Vávrová A., Frantíková, J. a M., Vančáková. (2013) Průvodce náhradní rodinnou péčí. 5. vydání, Praha: Středisko NRP.

Bubleová, V. a kolektiv. (2014). Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s.

Bakalář, E. (2002). Průvodce otcovstvím aneb Bez otce se nedá dobře žít. Praha: Vyšehrad.

Dudová, R. (2006). Rozporuplné diskursy otcovství. Gender, rovné příležitosti, výzkum. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/cs/issue/6-rocnik-7-cislo-2-2006-feminismus-vpraxi/53>

Dunovský, J. a kolektiv. (1999). Sociální pediatrie. Vybrané kapitoly. Praha: Grada.

Erikson, Erik H. (2015). Životní cyklus rozšířený a dokončený: devět věků člověka. Přeložil Jiří Šimek. Praha: Portál.

Gilligan, R. (2000) Men as foster carers: a neglected resource? *Adoption and Fostering*, 24, 63–69.

- Gjuričová, Š., Kubička, J. (2009). *Rodinná terapie: Systematické a narativní přístupy*, 2., doplněné a přepracované vydání. Praha: Grada Publishing.
- Hartl, P., Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Helus, Z. (2009). *Dítě v osobnostním pojetí*. 2. přepracované a rozšířené vydání., Praha: Portál.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Chmelařová, H. (2008). *Tátové v historii*. In: Lukáš Sedláček, Kateřina Plesková. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí.
- Karsten, H. (2006). *Ženy – muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál.
- Kennedy, G. (1989). *Involving students in participating research on fatherhood: A case study*. *Family Relations*.
- Kovařík, J. (2004). *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál.
- Lamb, M. E., Frodi, M., Hwang, C. P., & Frodi, A. M. (1983). *Effects of paternal involvement on infant preferences for mothers and fathers*. *Child Development*
- Lamb, M. E. (2004) *The role of the father in child development*. John Wiley & Sons, Inc.
- Marsiglio, W., Amato, P. R., Day, R., & Lamb, M. (2000). *Scholarship on fatherhood in the 1990s and beyond*. *Journal of Marriage and the Family*.
- Matějček, Z. (1999) *Náhradní rodinná péče. Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál.
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál.
- Matějček, Z. (1998). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál.
- Matoušek, O. (2003). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003b. ISBN 80-86429-19-9.

Matoušek, O. (2008). Slovník sociální práce. 2. přepracované vydání. Praha: Portál

Možný, I. (2008). Rodina a společnost. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Možný, I. (2002). Sociologie rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství.

Newstone, S. (2000) Male foster carers: what do we mean by 'role models'? Adoption and Fostering, 24, 34–47.

Novák, T. (2013). O otcovské roli: Význam otce v rodině. Praha: Grada

Petrovich, S.B., & Gewirtz, J.L. (1991). Imprinting and attachment: Proximate and ultimate considerations. In J.L. Gewirtz, & N.M. Kurtines (Eds.). Intersections with attachment (pp. 69–93). Have and London: Lawrence Erlbaum.

Pleck, J. (1987). „American fatherhood in historical perspective.“ In Kimmel M. (ed.). Changing Men: New Directions in Research on men and Masculinity. Beverly Hills: Sage.

Riggs, D. W., Delfabbro, P. H. and Augoustinos, M. (2010) 'Foster fathers and carework: Engaging alternate models of parenting', Fathering, DOI: 10.3149/fth.0801.24

Sedláček, L. a Plesková, K. (2008). Aktivní otcovství. Brno: Nesehnutí. Dostupné také z: <http://www.tatadoma.cz/download/aktivni-otcovstvi.pdf>

Škoviera, A. (2007). Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál.

Šmídová, I. (2008). Aktivní otcové. In: Lukáš Sedláček, Kateřina Plesková. Aktivní otcovství. Brno: Nesehnutí.

Teorie citové vazby [website] (n.d.) Získáno 29. července 2020 z webových stránek https://cs.wikipedia.org/wiki/Teorie_citov%C3%A9_vazby

Thorová, K. (2015). Vývojová psychologie. Praha: Portál.

Vágnerová, M. (2007). Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří. Praha: Karolinum.

van I Jzendoorn, M.H. (1995). Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis on the predictive validity of the Adult Attachment Interview. *Psychological Bulletin*, 117, 387–403.

Vránová, L. (2011). Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice. Praha: Středisko NRP.

Waters, E., Crowell, J., Treboux, D., Merrick, S., & Albersheim, L. (1995). Attachment Security from Infancy to Early Adulthood: A 20-year longitudinal study. Poster, Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development, Indianapolis, Indiana.

Ward, M.J., & Carlson, E.A. (1995). Associations among adult attachment representations, maternal sensitivity, and infant-mother attachment in a sample of adolescent mothers. *Child Development*.

Wilson, K., Fyson, R., & Newstone, S. (2007). Foster fathers: Their experiences and contributions to fostering. *Child & Family Social Work*, <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2006.00443.x>

Yogman, W. M., (1982). Development of the Father-Infant relationship.

Zezulová, D., (2012). Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál.

Zoja, L., (2017). Soumrak otců. Praha: Prostor.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

www.mpsv.cz [online]. Statistiky pěstounské péče. 2019. [cit. 2020-07-28]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky>

www.sancedetem.cz [online]. Systém náhradní péče. 2018. [cit. 2018-07-17].
Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/system-nahradni-pece.shtml>

10. PŘÍLOHY

10.1 INFORMOVANÝ SOUHLAS

s poskytnutím rozhovoru a s využitím informací získaných ze zaznamenaného rozhovoru pro účely výzkumného šetření v souvislosti s diplomovou prací.

Cílem našeho výzkumu je získat a analyzovat názory pěstounů. Smyslem sběru těchto informací je získání pohledu na oblast pěstounské péče, nahlédnutí pěstounství z pohledu otců pěstounů.

Diplomová práce je vedena na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Autorkou práce je Bc. Zuzana Přímanová, vedoucím této práce je Ing. Mgr. Ivana Dvořáková.

Z rozhovoru bude pořízen digitální audiozáznam a jeho přepis. Získaná data budou využita pouze pro vypracování diplomové práce. Jméno uchazeče nebude nikde uvedeno a nebude s vyprávěním spojováno.

Já, níže podepsaný, souhlasím se svou účastí na výzkumném šetření a s využitím poskytnutých informací při zpracování výzkumu, jenž je součástí diplomové práce Bc. Zuzany Přímanové. Byl jsem informován o výzkumném šetření, o jeho průběhu, o zacházení s daty.

Souhlas pěstouna: _____

V: _____ dne: _____

Souhlas přijala: _____

10.2 ROZHOVOR 1, JIŘÍ

10.3 ROZHOVOR 2, JAKUB

10.4 ROZHOVOR 3, PETR

10.5 ROZHOVOR 4, MICHAL

10.6 ROZHOVOR 5, LUKÁŠ

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Bc. Zuzana Přímanová

Studijní program: Psychologie

Název práce: Vztah pěstounů mužského pohlaví s přijatými dětmi v pěstounské péči

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Ivana Dvořáková

Rok dokončení práce: 2020

Počet stran (bez příloh): 84

Celkový počet stran příloh: 43

Počet titulů české literatury a pramenů: 30

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 17

Počet internetových odkazů: 3

Počet znaků (počítáno včetně mezer) hlavního textu práce (včetně literatury bez příloh)

Přímé citace: 32 112

Ostatní text: 118 973

Celkový počet znaků: 151 085

Názvy souborů umístěných na doprovodném CD

Text práce ve formátu PDF: Vztah mužů pěstounů s přijatými dětmi v pěstounské péči_Přímanová_DP

Přepsané rozhovory ve formátu PDF: Rozhovor_1_Jiří_PDF, Rozhovor_2_Jakub_PDF, Rozhovor_3_Petr_PDF, Rozhovor_4_Michal_PDF, Rozhovor_5_Lukáš_PDF

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Zuzana Přimanová

Obor studia: Psychologie

Název práce: Vztah pěstounů mužského pohlaví s přijatými dětmi v pěstounské péči

Vedoucí/oponent* práce: Ing.Mgr. Ivana Dvořáková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 84

Počet stránek příloh: 43

Počet titulů v seznamu literatury: 50

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		x		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	X			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	X			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě

Jak ovlivňuje kontakt s biologickou rodinou navazování vztahu s dítětem a ustálení v roli pěstouna?

Jak ovlivňovala autorčina znalost tematiky a osobní zkušenost s danou problematikou vedení rozhovorů?

Vnímá autorka nějaká specifika ve smyslu zmíněného „nového“ tématu: „*Jak muži pěstouni vnímají svůj vztah s přijatými dcerami?*“

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Práce se zabývá vztahem pěstounů, kteří mají vlastní rodičovskou zkušenost, k přijatým dětem. Již samotný fakt, že toto téma vyvstalo z práce bakalářské, svědčí o autorčině dlouhodobém a hlubokém zaujetí tímto tématem.

Teoretická část tvoří pozadí celé problematiky - autorka přibližuje teoretický náhled na pojetí rodiny, pěstounství, otcovství. Čtenář dostává nejen přehled náhradní rodinné i ústavní péče o děti, ale i představu, jak celý systém v ČR funguje. Oceňuji část věnující se vývoji otcovství napříč historií a jeho postavení v současné rodině. Autorka se dotkla výstižně i teorie attachmentu z pohledu otec - dítě. Autorka svou prací dokládá svou schopnost orientovat se a pracovat jak s českou, tak zahraniční odbornou literaturou a výzkumy.

Výzkumná část přináší tematickou analýzu pěti rozhovorů s muži pěstouny. Navzdory překážkám, které přinesla opatření týkající se COVIDu-19, byla autorka schopná vymyslet náhradní online řešení, které zmiňuje také v kapitole limity výzkumu.

Rozhovory jsou vedeny citlivě, autorka se drží dané tematické linie, což pomáhá držet strukturu, kterou si vytyčila. V některých případech by však autorka mohla být odvážnější a u témat s respondentem zůstat déle, doptat se a dostala by se možná i k hlubším významům, které by i tak velmi dobrou práci obohatily.

Výsledky analýzy přehledně a uceleně uvádí s odkazy na citace respondentů. Velmi oceňuji kapitole diskuze, kde propojuje teoretické podklady s vlastními zjištěními. Z celé kapitoly je zřejmá autorčina schopnost kritického myšlení, což ji samotnou vede k dalším a dalším úvahám a otázkám. Sama dochází k závěru, že pro nasycení témat by počet respondentů byl potřeba navýšit. Škoda, že autorka do práce nepřinesla více vlastních zkušeností a vlnedů, což ale přikládám její skromné povaze.

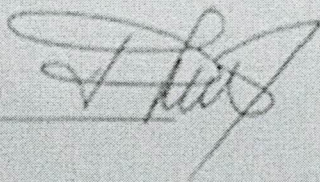
Práce je napsaná čtivě, přesto nepostrádá odbornou úroveň. Může být inspirací pro další pěstouny.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/nedoporučuji*

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum podpis:

M. G. Kola

**Posudek oponentky diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Bc. Zuzana Přimanová

Obor studia: Psychologie

Název práce: Vztah pěstounů mužského pohlaví s přijatými dětmi v pěstounské péči

Oponentka práce: Mgr. Zuzana Janotková

Technické parametry práce:

Počet znaků (počítáno včetně mezer) hlavního textu práce (včetně literatury bez příloh)

Přímé citace: 32 112

Ostatní text: 118 973

Celkový počet znaků: 151 085

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

--	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

S jakými podnětnými výzkumy jste se potkala v dané oblasti?

V diskusi uvádíte: „Výsledky práce potvrzují to, jak pěstouni muži vnímají svůj vztah s přijatými dětmi a jak se podobá či liší vztahu s biologickými dětmi otců.“ Objasněte, jak jste k potvrzení dospěla vzhledem k danému metodologickému zaměření?

Uveďte konkrétní návrh dalšího výzkumného směřování na základě vašich výsledků.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka se ve své práci věnuje tématu: „Vztah pěstounů mužského pohlaví s přijatými dětmi v pěstounské péči.“ Navazuje na práci bakalářskou: „Motivace pěstounů mužského pohlaví pro vstup do pěstounské péče.“ a v teoretické části jsou kapitoly z BP, které se věnují tématu rodiny a náhradní rodinné péče v souvislostech, které byli dále doplněny o typy rodin a specifika nepříbuzenské pěstounské péče. Dále autorka teoreticky navazuje témata jako otcovství, vztahu otec-dítě, také tématu otec-pěstoun, psychologické teorie k danému tématu. Text práce je zpracován systematicky, kapitoly na sebe navazují. Oceňuji výběr tématu. Autorka také pracovala s dostupnou literaturou. Co ale v práci postrádám je kapitola věnována výzkumům v dané oblasti pro orientaci v dané problematice. Také by práci prospělo více vlastních myšlenek. Celkově je ale teoretická část kvalitní a splňuje kritéria kladená na DP.

Autorka si položila hlavní výzkumnou otázku: „Jak vnímají pěstouni mužského pohlaví svůj vztah k dětem, které mají v pěstounské péči?“ Na tuto otázku navazují dílčí výzkumné otázky a dle toho připravila základní strukturu otázek k polostrukurovanému rozhovoru. Dotazováno bylo pět respondentů. K analýze rozhovorů byla použita tematická analýza. Oceňuji také, že autorka zvládla některé rozhovory uskutečnit i online, což má své rizika, o kterých sama autorka píše v limitech své práce. Tato část je přehledná a zpracována systematicky. V práci se objevují drobné metodologické nejasnosti např. uvádí: „Výsledky práce potvrzují to, jak pěstouni muži vnímají svůj vztah s přijatými dětmi a jak se podobá či liší vztahu s biologickými dětmi otců.“ Nelze s tvrzením souhlasit. Výsledky daného kvalitativního výzkumu nic takového nemůžou potvrdit, otvírají toto téma jako důležité pro další hlubší a širší zkoumání.

Výzkumná část obsahuje všechny náležitosti, je podrobně také zpracováno téma předporozumění a také analýza výsledků a diskuse. Je tady znám zamýšlení se nad výsledky a další případné směřování.

Celkově hodnotím diplomovou práci kladně, práce přináší důležité téma a doporučuji k obhajobě.

Navrhovaná klasifikace: **1-2 dle obhajoby**

Datum, podpis: 1.9.2020